UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Bartolvs A Saxo Ferrato In primam Codicis Partem

Bartolus

Lugduni, 1567

Quæ sit longa consuetudo.

urn:nbn:de:hbz:466:1-96119

Visual Library

LEX IIII.

a **NEcnos.** [a]Hereditas eius de cuius morte dubitatur, non poteſt adiri, quod not. ⁊c.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Nec nos. Uide Barto. in l. j. ſ. de pac. ⁊ vide not. bal. in l. aut qui rem. ſ. de ſacroſanct. eccle.

LEX VI.

CUm ⁊ poſtliminij. Gl. in l. obligatione. ſ. de ſol. querit vtrũ oblatio, ⁊ depoſitio facta ab alio non a debitore, liberet debitorem. Gloſſ. non determinat. Habetis caſum hic qđ ſic, vt l. qui decem. §. j. ff. de ſol.

LEX XVII.

a **LIber captus.** [a]Not. hunc caſum ⁊ videtur mihi qđ gul. de cu. inter alia alleg. hanc legem, quod ſi pater ſoluit pecuniam pro redimendo filio capto a latrunculis videtur ꝙ poſt mortem patris fratres poſſunt computare in portionẽ eius. Hec lex facit quod non. Gul. tractat in l. frater a fratre. ff. de cond. indeb. Sed ſi pater ſoluiſſet condemnationem pro filio delinquente, tunc puto quod eſſet aliud, vt plene dixi in l. Stichus. ff. de pecu. leg.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Liber captus. Eſt ſing. ſecundum Bal. in l. alimenta. ſ. de neg. geſt. Quid in fratre, vide Bartol. in auth. ſi captiui. C. de epiſc. ⁊ cle. ⁊ hanc l. not. Bald. in dicta l. alimenta. quod ſi mater redimat filium, ⁊ proteſtetur quod non intendit donare, contrarium tenet in authen. ſi captiui.

Quæ ſit longa conſuetudo. Rubr. LIII.

LEX II.

4 ☞ Conſuetudo quid ſit, ⁊ quas vires habeat.
13 Conſenſus totius populi vel maioris partis, requiritur ad conſuetudinem inducendam.
14 Cõſenſus totius populi vel maioris partis, quomodo colligitur.
19 In conſuetudine inducenda, an requiratur actus iudiciarius.
23 Si iudex iudicauit plures cõtra legẽ p̄ſente maiore parte populi, ⁊ longum tẽpus ſit elapſum, an conſuetudo ſit inducta inter oẽs.
25 Ex ſententia arbitrorum quando inducatur conſuetudo.
28 Conſuetudo inducta qualiter in iudicio deducatur.
31 Qualiter debet probari conſuetudo. 30.
37 Conſuetudo quando liget infantes ⁊ furioſos.
38 Clerici quando ligentur conſuetudine laicorum.
42 Conſuetudo ciuitatis, an habeat locum in caſtris ciuitati vnitis.
45 Conſuetudo, quando ſit ſeruanda, ⁊ quando non.

COnſuetudinis. In repet. huius l. j. ſcriptum ordinẽ ſeruabo, q2 primo continuabo materiam ad precedentia, ⁊ ſic ſecundum Azo. in ſumma. Dictum eſt ſ. de iure ſcripto ſequitur videre de iure non ſcripto. arg. inſti. de iure nat. §. cõſtat. ideo ponit hic hãc rub. ar. de iur. nat. §. ex nõ ſcripto. Secundo diuido legẽ in duas partes, in quarũ prima. Imperator conſuetudinis authoritatem extollit. In ſcđa cã limitat ⁊ reſtringit. Scđa ibi, verũ. Tertio ſic ſumma ſecundum Azo. Joã. ⁊ gl. Cõſuetudo ſpecialis certi loci in eo loco vincit legem cõmunẽ ⁊ gñralis generaliter, nõ autẽ ſpecialis generaliter in quolibet loco. Uenio ad quartuz, ſcilicet ad caſum in terminis quẽ ponas in genere, ⁊ in nube, ⁊ in qualibet p̄te. Lege p teipſuz quia facilis eſt. Uenio ad quintũ, ſcilicet ad notabilia, q̄ duo colligas p teipſum, vt ſ. patet in diuiſiõe legis, ⁊ i caſu ſummario. Uenio ad ſextum, ſcilicet ad materiã huius l. que ſubtilis, ⁊ profunda, ⁊ prolixa, ſed eam quam cõmodius potero, reducam ad compendiũ. Et primo expediã apparatum huius l. per decem cõtraria, ⁊ quandã queſtionẽ in ea formatam j. tractabo. Demum veniam ad materiam prolixiorem huius l. ⁊ eã per queſtiones expediam. Ultimo diſtinguendo, in ea concludam, ⁊ ero breuiter expeditus. ⁊ certe apparatus exponit finẽ huius l. tribus modis, teneas quã vis. Primo vero legẽ ſic exponas, Cõſuetudinis vſuſq3 longeui, id eſt cõſuetudinis inducte ab vſu lõgeuo, tanquã a cauſa mediata, ⁊ remota. vt j. dicam ſcđm Pet. Et ſic patet qđ prima gl. huius l. que fuit Irne. eſt falſa. ibi, verum, id eſt pro ſed. Item ibi in fi. aut legẽ. expone legẽ, ſcilicet cõmunem generaliter, id eſt, conſuetudo generalis certi loci, ſecundum Azo. ⁊ gl. Alias duas expoſitiones, que ſunt in apparatu, vide p teipſum. q2 ſunt clare. Opp. gl. primo loco de principio huius l. ad finem. Ad qđ reſpondet primo ſecũdum Bulg. qđ principiũ aſſerat in genere, finis in ſpecie vetet, ⁊ ſic deroget principio nõ abroget, arg. ff. de v. ſig. l.

derogatur qđ nõ eſt bene tutũ, cum debeamus correctionem le-
guz particulariter, ⁊ gñraliter euitare, vt l. precipimus. in fi. ſ. de
appella. ⁊ in auth. q̄ mo. nat. effi. ſui. §. trib. colla. vij. cũ ſimilibus
ſecundum Joã. ſm hanc contradicimus, vt patet ff. ad Ter. l. j. §.
qui operas. ergo male. quare gl. ſoluit ſecundo modo videlicet ꝙ
principium legis loquatur de conſuetudine que eſt ſecundum leges,
finis vero de illa que eſt contra legem. Que ſolutio non eſt
bene tuta, cum tota iſta lex loquatur vniformiter de eadẽ conſue-
tudine, vt patet ex aduerſatiua, ⁊ continuatiua ibi, verum, ⁊c. ar.
ff. de le. j. l. apud Julianum. §. fi. ⁊ de teſta. l. heredes palam. §. ſed
⁊ ſi notã. ⁊ qđ not. ff. de dona. l. ij. circa principiũ. ⁊ l. eleganter. ff.
de dolo. Quare gl. ſoluit tertio modo ſecundum Jo. qđ principiũ
loquitur de conſuetudine generali, que generaliter vincit leges,
vel ſpeciali, que ſpecialiter. Finis vero de ſpeciali, que non vincit
generaliter. facit qđ ſtatim dicam in ſolutione ſequentis contra-
rij. Secundo op. gl. ad finem huius l. de l. de quibus. in fi. ff. de leg.
Sol. multis modis. Primo ſecundũ Pla. qđ d. l. quibus loquitur
ſecundum tẽpora antiqua, ſecundum que populus romanus po-
terat facere legẽ generalem, ergo conſuetudinem generalẽ contra-
riam legi, ⁊ illam contrariã legem tollentem. hec lex loquitur ſcđz
tempora moderna, ſcđm que populus Romanus nõ poteſt legẽ
generalẽ facere, ergo nec conſuetudinem contrariam illã vicentẽ.
Ad hoc ſ. de vete. iu. enucl. l. j. §. cũ enim. ⁊ de legi. l. fi. Juſt. de iu-
re nat. §. ſed qđ princi. ⁊ ff. de orig. iur. l. ij. §. nouiſſime. ⁊ de conſti.
princ. l. j. in prin. Quod nõ videtur bene dictum, q2 ſecundũ hoc
d. l. de quibus. eſſet derogatum, ſeu abrogatum per l. ſeq. qđ in ca-
ſu dubij dicere nõ debemus, vt dixi in ſolut. contrarij precedẽtis.
Preterea, Gul. de cu. in d. l. de quibus illud impugnat, ⁊ aliter
fatetur qđ in principẽ tranſlata eſt poteſtas cõdendi legẽ expreſ-
ſam, ⁊ ſcriptã, non autem conſuetudinariã, que in eum nõ potuit
transferri, cũ procedat ex tacito cõſenſu. arg. ff. ad. Tre. l. ſi patro
ni. §. qui fideicõmiſſariam. ⁊ ſic dicit hodie populũ Romanũ poſ-
ſe facere conſuetudinẽ generalẽ, cum poteſtas ipſius legis cõſue-
tudinarie inducẽde nõ ſit trãſlata in principẽ. ⁊ ſm hoc d. l. de qui-
1 bus. hodie remanet in ſuo ſtatu. † qđ placet Marr. Sili. vbi di-
cit hodie populũ Romanũ legẽ poſſe facere generalẽ ſcriptã, ⁊ ex-
preſſaz de quo hic nõ inſiſto, quoniã plene eſt tractatũ i l. fi. ſ. de
legi. ⁊ cõſtitutio. Sz cõtra predicta inſtatur, nã nõ debem9 ſequi
qđ populus Romanus fecit. ſ. vtẽdo moribus contra legem, ſed
quod facere debeat. ſ. vtẽdo lege cõmuni, vt l. pe. ff. de iuſtitia ⁊ iu-
re. ⁊ l. ſed l3. ff. de officio preſidis. Sed gl. ibi, ⁊ Juſt. de ſatiſd. §. fi.
ſic reſpõdit, ⁊ bñ, vc3 ꝙ non debemus ſequi illud ꝙ populus Ro
man. facit perperam, ⁊ erronee, vt in contrarijs ⁊ l. ꝙ non rõne. ff.
2 de legi. † Sed bene ſequi debemus illud qđ populus Romanus
ex certa ſcientia fecit conſuetudinem inducẽdo, vt d. l. de quibus.
Ratio: q2 Roma eſt cõis patria. ff. ad municip. l. Roma. ⁊ eſt ca-
put Mũdi, ſic alie ciuitates debẽt ſequi ipſius cõſuetudinẽ, non
autem ipſa aliarum ciuitatum, vt d. §. fi. Juſti. de ſatiſdatio. ⁊ l. j.
§. ij. ⁊ §. ſed ⁊ ſi que. C. de vete. iur. enucle. vnde illud vulgare. Ro-
ma caput Mundi tenet orbis frena rotundi. facit ꝙ notat Inn.
extra de cõſue. c. penul. ⁊ de conſti. c. cũ acceſſiſſent. quare gl. ſecũ-
do modo ſoluit dictũ contrarium, ſm Martinũ, vc3 ꝙ d. l. de qui
bus. loquebatur de l. municipali ſpeciali, lex iſta de communi que
eſt validior, vt in auth. de non alie. §. q2 vero veriſimile. ff. de teſta.
mili. l. eius militis. §. militia. ff. de actio. ⁊ obli. l. in honorarijs. ver.
ſed cum reſciſſa. que ſolutio eſt falſa, q2 d. l. de quibus loquitur ex-
preſſe in l. cõmuni ⁊ generali. Quare gl. ſoluit tertio modo, ſecun-
dum quoſdam ꝙ d. l. de quibus loquitur in legibus põt deroga-
ri per pactum, hic illis qu b. non poteſt. de quib. caſib. plene not.
3 ſ. de pac. l. pen. ff. eo. l. pactum. Ratio pro eis † q2 conſuetudo eq-
paratur pacto, q2 vtrũq3 procedit ex cõſenſu populi, vt d. l. de q-
bus. ⁊ ff. de pac. l. j. in prin. Pro ill equiparatione facit, ꝙ not. j.
de decre. decurio. ſuper rub. lib. x. Sed contrarium no. de re. iur. l.
neq3 pignus. §. priuato. ⁊ l. nec ex pretorio. eo. ti. vbi Ja. de are. ſic
dicit ꝙ aut ſtatutũ, ſiue cõſuetudo eſt cõtra ius naturale, vel gen
tiũ, ⁊ tũc dicta parificatio p̄cedit, ⁊ ſic intelligit gl. dicte rub. Aut
eſt cõtra ius ciuile, ⁊ tũc ſecus, imo plus poſſit ſtatutũ vniuerſi-
tatis quã pactũ, vt in alijs gl. Sz op. i hoc vltimo mẽbro de l. An
thiochẽ. ff. de priui. cre. Sol. Ibi lex municipalis in ſui forma, nõ
eſt Ↄ̄ria iuri alterius. ſeu legi cõi, alias ſecus, vt ibi dixi. ¶ Scđo
op. de l. fi. ff. de coll. illi. Sol. Ibi ſtatutũ vniuerſitatis eſt expreſſe
probatũ per legẽ ſeu pactũ, hic ſecus vt ibi dixi, ar. de ſacroſ. ecc.
auth. caſſa. ⁊ ꝙ ibi dixi. Uel dic ꝙ dicta equiparatio p̄cedit cete-
ris paribus. vc3 ꝙ idem poſſit ſtatutum, ſiue cõſuetudo vniuerſi
tatis, ꝙ eius pactum, ⁊ non plus, vt dicit gl. rubr. ſed ceteris non
paribus, non procedit imo plus poteſt ſtatutum, ſiue conſuetu-
do vniuerſitatis, quam pactũ priuatorum. Ita loquitur alia glo.
ff. de reg. iur. l. neq3 pignus. §. priuatorum. que ſol. impugnat per
glo. que dicit ꝙ plus poteſt conſuetudo quam pactũ, ꝙ patet, q2
pactum non ligat furioſum, propter defectũ ſenſus, vt ff. locati. l.

qui ad certũ.cũ ſi.Conſuetudo autẽ maioꝛis partis ſic, arg.ff.ad
munici.l.qd maioꝛ.ſed dic, vt ſ.dixi ꝓxime. ꝛ facit quod ĩ.dicam.
Joan.vero dicit qd predicta pariſicatio, ꝛ dicta regula ꝓcedit in
electionib. ꝛ in his que ſingulorũ prodeſſent vtilitatib. videlicet
ad hoc vt vniuerſitas poſſit cõueniri, requirit vt maioꝛ pars fa-
ciat contractũ,vel obligationẽ aliquã,non autẽ vt aliquis oblige
tur ignoꝛãs,vt cõueniatur ſingulariter. etiã ſubdit qd hec con-
ſuetudo patrimõnio ſingulorũ detrahit , ꝛ aliquando obligat ꝙ
facere non põt pars maioꝛ,nã ſi milies conſentiat pars maioꝛ,vt
ego alicui tenear,nõ ꝓpter hoc teneboꝛ.Sed cõtra hoc opponi-
tur qd cõſuetudo vniuerſalis põt iuri priuatorũ detrahere,ꝛ de
rogare,vt ff.cõmunia predio.l.vẽditoꝛ.§.ſi conſtat.ꝛ no.ff.de his
qui ſunt ſui vel alieni iuris.l.ij.§.j.Sol.Illud cõtingit ꝓpter pu-
blicã vtilitatẽ,ꝛ qꝛ ille priuat⁹ ſeruatur indẽnis, ſcilicet quia ſol
uitur ſibi pretiũ ſuorũ lapidũ,ex quo colligitur eius tacitus con
ſenſus,ſm Inn.extra de conſue.c.j.ſecundũ Joã.etiam predictis
obſtat ff.qd quiſqz iuris.l.j.ꝛ qd ibi no. Sol.quod ibi inducitur
exceptio,vt patet ĩ exẽplis ibi notatis , ꝛ ſic p̃ſupponit exceptio
hic ꝛ actio,vt hic,ꝛ in exẽplo Joã.arg.ff.ſi certum petatur.l.eius
qui in prouincia. §. quas vero.ꝛ de actio. ꝛ obli.l. Ariani. Nec
obſtat qd not.in d.§.j.in gl.qd ſcit,ꝛc.in queſtiõnibus ibi foꝛma-
tis,qꝛ illud eſt propter authoꝛitatẽ ſentẽtie,arg.ff.de iudi.l.ſi pre
toꝛ.in prin.ꝛ de pig.l.ſi fundus.§.ſi pluris.ꝛ mãda.l.ſi fideiu.§.in
omnib.ff.ad Trebel.l.ſeruo inuito.§.cũ pretoꝛ.ff. de reg.iu.l.res
iudicata.Quare glo.ſoluit quarto modo ſecundũ alios, videlicet
qd ibi lex ſcripta nõ erat roboꝛata conſuetudine, hic ſic, argu.ſ.
quãdo licet ab emptio. diſce.l.j.ꝛ ij.que ſolutio nõ placet,qꝛ diui
nare eſt.Quare gl.ſoluit alio modo, ſcilicet qd ibi bona cõſuetu-
do,hic mala.Que ſolutio nõ valet,tum qꝛ ſm ea hec lex nõ habe-
ret dubiũ,tũ qꝛ talis cõſuetudo,nõ eſt conſuetudo, vt in auth. vt
nulli iudi.§.j.cõtra.l.qd Labeo.ff.ad carbo.tum qꝛ quelibet cõ-
ſuetudo rationabilis preſumit in dubio ex moꝛib⁹ viuentiũ com-
ꝓbata,vt ſ.eo.l.j.ꝛ d.l. de qb.ꝛ d.§.ex nõ ſcripto.Quare gl.ſoluit
alio modo,ſcilicet qd ibi populus Romanus ex certa ſciẽtia, vti
tur cõtra legẽ hic ignoꝛãs.ſed gl.dãnat eã,ne ſit melioꝛis condi-
tionis populus delinquẽs quam nõ delinquens , vt l.non ſolũ.ff.
de noxal.cũ ſi.Quare gl.ſoluit ſeptimo modo ſm.Jo.ꝛ Azo.vide
licet qd ibi eſt cõſuetudo generalis populi Romani,ꝛ ſic genera
liter vincit,hic de ſpeciali alicuius loci,que licet in eo loco ſpecia
liter vincat legẽ,vt d.l.vẽditoꝛ.§.ſi cõſtat.ꝛ de adminiſt.tu.l. ſi ſi-
ne herede.§.Lucius.nõ tñ generaliter vincit,vt hic.Alij ſoluunt
alio modo qd hec lex loquat de l.repugnãte , ꝛ reſiſtente conſue-
tudini,ꝛ ratione naturali contraria cõſuetudini que conſuetudo
tollere nõ poteſt, vt ĩ.dicã.que ſolutio nõ placet, qꝛ diuinare eſt.
¶ Tertio op.gl.de l.iij.§.diu⁹.ff.de ſepul.vio.Sol. Ibi lex ſeqtur
conſuetudinẽ,in l.de quib.precedit eã.Sed contra iſtã ſol.debet
inſtari de l.fi.ſ.de teſta.ꝛ extra de cõſtit.c.j.lib.vj.Sol. ſm Mod.
in §.diu⁹.apparet ex foꝛma dicte legis,latoꝛẽ eius ſciuiſſe conſue-
tudinẽ p̃cedere,in cõtrarijs nõ.Joã.Monac.aliter ſoluit in d.c.j.
videlicet qd in d.§.diuus.erat inuẽta ratione publice vtilitatis:
ꝛ ideo tollit conſuetudinẽ precedentem,alias ſecus,vt in contra-
rijs,vt recitat Cyn.circa finẽ huius materie.Ber.aliter ſoluit.ex-
tra de fide inſtr.ca.paſtoꝛal.Aliter Archidia.ꝛ Joã.And.in d.c.
j.de quib.ſol.nõ curemus,ſed ipſis canoniſtis relinquamus.Sed
ego ſic ſoluo,qd in d.§.diuus.cõſuetudo precedens erat cõtra le
gem,vnde lex ſequẽs de facili trahit eã ad ſuã naturã, arg. ff.de li
beris ꝛ poſth.l.filius a patre.§.filiuſfa.de pac.l.ſi vnus.§.pactus.
verſi.qd ꝛ in ſpecie.In cõtrario,ſcilicet in d.c.erat preter legem,ꝛ
ſic foꝛtioꝛ,vt in d.§.qꝛ vero veriſimile.in auth.de nõ alie.cuꝫ ſim.
Nec huic ſolutioni obſtat d.l.fi.ſ.de teſt.qꝛ vel illud ſpeciale in ru
ſtico vel tollit conſuetudinẽ precedentẽ,vt d.§.diuus.non futurã
vt d.l.fi.ꝛ ibi dixi,ar.ſ.de teſt.l.iubem⁹. in fi.cũ ſimi.ff.ad l. Fal.l.
Titia.ꝛ qd no.ſ.de fideicom.l.cũ virũ. Quarto opponit glo.de l.
eos.§.pen.ſ.de vſuris.Et ſoluit,qꝛ ibi cõſuetudo erat expreſſe re
probata per legẽ,vt d.l.de quib.arg.ſ. de ſacroſanct. eccle. auth.
caſſa.de furtis.auth.nauigia.ꝛ cõmunia de ſucce.auth.omnes pe
regrini.ff.ad legẽ Rhod.de iactu.l.deprecatio. Quinto op.gl.de
l.qd non ratione.ff.de legi. Sol. In l.de qbus.fuit cõſuetudo in-
ducta ex certa ſciẽtia populi, ꝛ ſic eſt regularis.in l. qd nõ ratio
ne.per erroꝛẽ,ꝛ ſic irregularis eſt.qd ĩ.in queſtionibus latius de
clarabo.¶ Sexto oppo.gl.qd populus vtendo contra legem ex
certa ſcientia delinquit,ꝛ punit extraoꝛdinaria pena,vt.l.ſanctio
legum.ff.de penis.ergo talis cõſenſus rationabilis nõ debet pro
ducere rationabilẽ conſuetudinem,vt in auth.vt nul.iudic.§.j.ad
quod reſpondet gl.qd hoc procedit ex preſumpta ſcientia ꝛ con-
ſenſu Imperatoꝛis,ꝛ nõ ex erroꝛe,Nõ curo de hoc,qꝛ ipſe preſu-
mitur ſcire,ꝛ ſciuiſſe vel poteſtatẽ inducẽdi cõſuetudinẽ populo
concedere,vt l.omniũ.ſ.de teſta.ꝛ ſic conſenſiſſe p̃ſumitur conſue-
tudinem tanto tẽpoꝛe patiendo,argu.ff.de verboꝛũ ſignific.l.alie
nationis.in prin. Ad hoc optime facit lex ſequens. ſecũdũ vnũ
intellectũ.ꝛ ff.de exerci.l.j.§.magiſtrũ.ꝛ ff.loca.l.cũm in plures.§.
locatoꝛ.¶ Septimo oppo.de l.obligationũ fere.§.placet.ff.de a-
ctioni.ꝛ obl.Sol.ſecundũ Joan. Mona.extra de conſuetudi.ſu-
per rubꝛica.lib.ſexto.ſcilicet,qd ibi cõſenſu priuatoꝛum,hic vni-
uerſitatis,lapſu tẽpoꝛis confirmatur.¶ Item opp.d.c.ſuper eo.
extra de cogna.ſpiri.Sol. Ibi erat cõſuetudo contra legem,hic
preter legẽ,vel ſol.vt ſ.in ſol.ſecundi cõtrarij.l.de quib⁹. Deinde
4 venio ad queſtiões.¶ Primo quero,† qd ſit cõſuetudo.Et reſpõ
det Azo in ſumma huius tit.ꝛ dicit qd cõſuetudo eſt ius nõ ſcri
ptum,diuturnitate populi moꝛibus cõpꝛobatũ. Ad hoc dicta l.
de quibus.§.inueterata.ꝛ dicto §.ex nõ ſcripto. Jac.de Are.rep-
hendit iſtam diffinitionẽ,tum qꝛ ponit in ſua diffinitione v̄ba ſu
perflua,dũ dicit qd conſuetudo eſt ius non ſcriptũ, dicens qd il-
la verba ſunt ſuperflua,qꝛ de eſſe cõſuetudinis eſt eſſe nõ ſcriptũ
qd ĩ.dicã.Itẽ reprehendit eã de ĩſufficientia,videlicet min⁹ ſuf-
ficienter dixiſſe,ſicut alias.Sceuola reprehendit conſilium Gal-
li.in l.Gallus.§.j.ij.ꝛ iij.de lib.ꝛ poſthu. ꝛ ipſam ſic diffinit.Con-
ſuetudo eſt ius moꝛib,vel vſib⁹ toti⁹ populi , vel maioꝛis ptis ini-
tiatũ,continuatũ,ꝛ conſtitutũ,habens legis authoꝛitatem.Que
ſingula Cyn.ꝓbat in lect.ſed nõ laboꝛat in eius recitatione,qꝛ fa
teoꝛ ei qd hec diffinitio eſt plenioꝛ ꝛ ꝑfectioꝛ , quã diffinitio Azo.
quo ad verba,ſed deficit ſolũ in vno,videlicet qd omiſerit nõ ſcri
ptum,qd Petr.ei⁹ diſcipulus ponit in ea,ad differẽtiã iuris ſcri-
pti.Sed certe excuſo Azo.ꝛ bene dico,qd diffinitio ſua eſt perfe-
cta,dũ dicit qd conſuetudo eſt ius. qd verbũ habet includere o-
mnia eſſentialia cõſuetudinis,nec cõſuetudo erit dicenda ea, que
imperfecta,ꝛ ſic nõ erit ius.ar.ſ.de legi.l.humanũ.ꝛ de iuſt.Cod.
confir.in princip.ꝛ ad Silla.l.pe. Nã nullũ dicit eſſe perfectũ, niſi
ex omnib⁹ ſuis partib.cõſtet,vt l.cũ ſimi.de oꝛi.iu.Hoc probatur
etiã ex diffinitione iuris,vt ff.de iuſtit.ꝛ iure l.j.§.ius.cũ ſua gloſſ.
Hoc probatũr etiã,qꝛ illud cõpꝛobatũ ſignificat tẽpus perfectũ,
ꝛ legitime conſumatũ,vt ff.qd quiſqz iur.l.j.§.hec autem verba.ꝛ
§.fi.ꝛ ar.ne quis eũ.qui in ius voc.l.pe.§.docere.cũ ſimi.Sed op.
contra Azo.qꝛ cõſuetudo videtur factũ,ꝛ nõ ius,vt extra de cõ-
ſtit.cap.j.lib.vj.ꝛ d.l.de quib. Nã quid intereſt ſuffragio popul⁹
voluntatẽ ſuã declaret,an reb.ipſis ꝛ factis,ꝛc.¶ Sol. Ibi conſi
deratur conſuetudo,prout eſt in fieri,hic ꝓut eſt in facto eſſe.que
ſolutio nõ eſt bona,qꝛ in contrarijs conſuetudo cõſideratur prout
eſt in facto,non ꝓut eſt in fieri,vt ibi patet.¶ Quare Cynus alit
ſoluit qd ibi loquitur reſpectiue,ſcilicet reſpectu iuris ſcripti.qd
patet in dictis iurib.Et ratio eſt qꝛ hic verſatur magis factũ, ſcꝫ
moꝛes populi,ꝛ frequẽtia vſus,ꝛ diuturnitas tpis,vt ibi pꝫ in d.
5 l.de quibus.Facit ꝙ ĩ.dicam.ꝛ ꝙ not.in d.l.proxi.¶ † Secundo
quero que ſit differentia inter legem communem, ꝛ conſuetudi-
nem.Communis eſt reſponſio,quod ſit tanta differentia, quanta
inter ſcriptum,ꝛ non ſcriptum,qꝛ ſcriptum eſt de eſſe legis , non
ſcriptum de eſſe conſuetudinis,vt inſtit.de iure naturali.§.con-
ſtat.ꝛ §.ex non ſcripto.ꝛ d.l.de quibus.ꝛ l.imo.eod.titu.Petrus
hoc impugnat,qꝛ dicit qd ſcriptum non eſt de eſſe legis,nec etiã
non ſcriptum de eſſe conſuetudinis.Dicit ergo.ꝙ tanta eſt diffe
rentia inter ea,quantum inter expꝛeſſum,ꝛ tacitum,ſic intelligit
dicta iura.Certe hoc vltimum dictum Petri reprobo,ꝛ primum
approbo,ꝛ dico ꝙ ſcriptum eſt de eſſe legis,vt no.ff.de leg.l.ſi de
interpꝛetatione.ꝛ ſ.de legi.l.j.ꝛ ibi hoc approbaui contra Petr.
ꝛ per conſequens non ſcriptum eſt de eſſe conſuetudinis,vt pꝫ
ſ.in proxim.queſt.ſm diffinitionem Azo.ꝛ per conſequens, non
eſt vera etiam ſecunda differentia quam aſſignat Pet.¶ Tertio
6 quero,que † ſit differentia inter conſuetudinem,ꝛ legem munici-
palem.Certe Petr.reſpondet idem,ꝙ in q.proxim.precedente.ꝛ
ego reſpondeo idem per omnia,qd plꝫ,qꝛ iſta retinet ſemper ſuũ
nomen,ꝛ appellatur conſuetudo,illa vero nomen ſuum mutat,ꝛ
appellatur lex ſpecialis,vt patet inſtit.de iur.nat.§.ius.ꝛ §.ex nõ
ſcripto.ꝛ ff.de iuſt.ꝛ iu.l.oẽs populi.ꝛ ꝙ cuiuſqꝫ vniuer.no.l.item
eoꝛum.in prin.de mune.ꝛ hono.l.j.§.j.ꝛ ibi not.in ver.ciuitatis.ꝛ
de iur.immu.l.ſemper.§.legem.ꝛ de decre.ab oꝛdi.fa.l.fi.cũ ſi. Jux
7 ta hoc quero † pone,ꝙ vniuerſitas facit l.municipalem,ſeu ſtatu
tum de caſu deciſo per conſuetudinem,quo iure agendũ erit pro
illo caſu.Seruãt quidam,ꝙ actoꝛ poſſit eligere quo iure agere ve
lit,vtrũ condictione ex cõſuetudine an ex lege municipali.ar.ff.de
le.l.non eſt nouũ.ꝛ de le.j.l.ſi mihi ꝛ tibi.§.fi.que leges nihil faciũt
qꝛ ibi loquitur in voluntatibus non ſe cõpatientibus.ar.l.leges ꝛ
poſterioꝛes.ff.de legi.ꝛ qd ibi no. P.hoc ĩpugnat dicẽs,qd ſolum
debet agi condictione ex cõſuetudine,que primitus illã obliga-
tionem induxit,cum ſit ſubſidiaria,vt ff.de cõd.ex leg.l.j.ꝛ pꝛobat
tur per ſimile.Certum eſt,qd vbi donatio ſit nudo pacto.agendũ
eſt cõdictione ex le.vt ĩ.de do.l.ſi quis argentũ.ꝛ l.ſin.cũ ſi.cuius
opi.mihi plꝫ.ꝛ ratio eſt,qꝛ conſuetudo diſponit,ſtatutũ ſequẽs
cõfirmat ipſum diſpoſitũ,vt ĩ.l.ꝓxi.ꝛ ideo cũ ipſa cõſuetudo fue
rit ꝑ ſe valida ab initio ſuperueniẽdo ſtatutũ nihil addit circa fo
mã agendi,vt l.ex verbis.ꝛ qd ibi no.ſ.de dona.inter vir.ꝛ vxoꝛ.
Nec obſtat.

Hec obſt.ff.de ꝟbo.ſignifica.l.lege obuenire.qꝛ immo concoꝛdat
qꝛ l.xij.tab.q̄ cõfirmat teſtamẽtarias ſucceſſiones, nil addit circa
foꝛmã agendi.Qđ patet,qꝛ heres inſtitutus ageret actione ex te
ſtamento,non condictione ex illa l. patet idem in l.coꝛnelia , que
cõfirmat ſucceſſionẽ defuncti in captiuitate hoſtiũ, ex teſtamen-
to,⁊ ab iteſtato,vt ff.de teſt.l.lege.de vulgari ⁊ pupilla.l.lex Coꝛ-
nelia.de cap.l.pater inſtituto.cum ſua materia. Hec obſtat ff.ad
Treb.l.ſi qs pꝛioꝛe,⁊ iſti.qb.modis te.infir.§.poſterioꝛe.⁊ ibi ſũt
volũtates incõpatibiles,⁊ vltima eſt reuocatoꝛia,pꝛime,de ſui na
tura,niſi in milite,vt ff.de teſt. mili.l.querebat.⁊ de iniuſt.teſta.l.
cũ in ſcđo.⁊ l.j.⁊ ij.⁊ qđ ibi no.hic vero ſic,vt ſ.patet.Juxta hoc
8 quero,†pone qđ quidã ꝓpoſuit condictionẽ ex conſuetudine,nõ
pꝛobauit cõſuetudinẽ ſed ſtatutum,vel ecõtra,nũquid debet ob-
tinere.Breuiter,tenet Gul.qđ nõ,⁊ bene,qꝛ ius pꝛobatum non
fuit deductũ in iudiciũ,quare,⁊c.vt l.ſi ex teſtameto. ⁊ l.ſi cum te
ſtamẽto argentũ.in pꝛin.⁊ l.an eadẽ.§.actiões.ff.đ except.rei iud.
Et ſic ſententia,⁊ ꝓceſſus nõ eſſent libello cõfoꝛmes,qđ eſſe debet
vt l.fundus.ff.commu.diui. Ad hoc inducit in argu. ff. de aqua
quoti.⁊ eſti.l.j.§.queſitũ.⁊ de iti.actuq; pꝛi.l.iij.§.pe. coniuncta
l.apparet.§.ſi quis.eo.ti.Debet ergo iudex abſoluere conuẽtum
pꝛopter petitionẽ actoꝛis ineptã reſeruato ſibi iure pꝛoponẽdi
aptam,vt ff.ſi men.fal.mo.dix.l.j.§.j.de pac.dota.l. Bebius.in fi.
Hec obſtat ff.de noxa.l.in delictis.§.ſi detracta. qꝛ hic variatur
mod⁹ agendi ſubſtãtialis;⁊ intrinſecus,ibi nõ,ſed qualitas itrin
ſeca,vt ibi not.qđ plene ſcripſi ſ.de eden.l.edita.¶†Deinde q̄ro
9 que ſit differentia inter conſuetudinẽ ⁊ ſtylũ?Reſpondet Pet.ꝙ
de ſtylo nõ habem⁹ in iure ſcripto.Fateoꝛ verũ hoc explicite,im-
plicite ſic.Ego dico differentiã eſſe talẽ,qꝛ conſuetudo inducitur
per actus iudiciarios, ⁊ exẽpla,vt j.dicã, ⁊ ſtylus ſolũ per actus
iudiciarios,eoꝛũ que in iudicio verſantur,vt patet ff.de ſtatuli.l.
Labeo.in pꝛinc.de var.⁊ extraoꝛ.cog.l.j.§.in honoꝛarijs.⁊ de rei
vendi.l.qđ ſi poſſeſſoꝛ. in fin.⁊ de pꝛob.l.circa.in fi.⁊ quod ibi no.
10 ¶†Deinde quero, que ſit differẽtia inter cõſuetudinẽ,⁊ moꝛes.
Ad qđ reſpondent doct.⁊ Jac.de Aret.qđ hec eſt differentia,qꝛ
moꝛes ſunt cauſe pꝛoducentes conſuetudinẽ, conſuetudo vero,
cauſatum.Pꝛobat in l.de quibus.§.inueterata.⁊ per dictũ §.ex
nõ ſcripto.⁊ ſ.l.px.⁊ ideo dãnat gl.j.hic,que fuit Jo.vt ſ.dixi.Sʒ
Pet.contra:qꝛ dicit qđ moꝛes nõ ſunt cauſa conſuetudinis pꝛo
ductiua,ſed cõſenſus populi,vt d.l.de quibus.⁊ l.ſed ⁊ ea.Et di-
cit qđ differẽtia eſt,qꝛ moꝛes ſonant in factũ , conſuetudo in ius,
ſed hoc nõ eſt bene dictũ per omnia,qꝛ conſuetudo ſecundum qđ
ſonat in factũ,non eſt ius,vt ſ.dixi,⁊ ſoluunt communiter noſtri
doc.Jac.de Are.qđ ipſi concluſerunt cauſam mediatam, ⁊ remo
tam,ſed Pe. cauſam pꝛoximã, ⁊ immediatam,que potius debet
attendi quã remota.Sed cum vtraq; ſecundum ſui naturam ve-
niat attendenda, vt ff.de dolo. l.cum quis. ⁊ qđ ibi not.⁊ de acq.
poſ.l.iij.§.ex pluribus.de excep.rei iud.l.⁊ an eandeʒ.l.cũ de hoc.
11 de reg.iur.l.nõ vt ex pluribus.¶†Deinde quero que ſit differen
tia inter conſuetudinem.⁊ pꝛeſcriptionẽ? Hic Pet. ⁊ Cy.dicunt
infinita verba,⁊ ſuperflua,quare breuiter dic qđ hec eſt differen
tia,qꝛ cõſuetudo eſt ius diſponens ex conſenſu totius populi,vel
maioꝛis partis vniuerſaliter conſtitutũ,vt patet in d.l.de qb.⁊ d.
§.ex non ſcripto.ꝑſcriptio vero eſt ius diſpoſitũ quo queruntur iu
ra foꝛmata,vt directa,⁊ ſimilia ex cõſenſu ſingulari inductum,vt
patet.ſ.de pꝛeſcri.lõg.tẽp.cũ ſeq.tit.vſq; ad tit.quomodo,⁊ quã-
do iud.⁊ ff.de vſuca.cum ti.ſeq.vſq; ad ti.de re iudi.⁊ de ꝟb.ſigni.
l.alienationis.Et hac ratione conſuetudo ꝑiudicat alijs,qꝛ in ea
conſentiũt ſinguli tãquã vniuerſi,vt d.l.de quib.⁊ d.§.ex nõ ſcri-
pto.⁊ ſ.l.pxi.de edi.pꝛiuat.l.an in totũ.arg.ff.ad munici.l. qđ ma
ioꝛ.ff.đ reg.iur.l.aliud.§.refertur.At pꝛeſcriptio inter alios non
pꝛeiudicat alijs,vt l.ſi qs emptionis.in pꝛinc.de pꝛeſcrip. xxx.ann.
⁊ ff.de vſuc.l.naturaliter.Ratio,qꝛ cõſentiũt in ea tãquam ſingu-
li,nõ tanquam vniuerſi.Facit qđ nota.Dyn.extra de regulis iu-
12 ris.cap. qđ omnes tangit. lib.ſexto. ¶†Deinde quero quot re-
quiruntur ad conſuetudinẽ inducendã. Reſpondetur communiter
per doc.quod requiritur frequentia actus.Jtem conſenſus totius
populi,vel maioꝛis partis. Unde dicũt ꝙ requiritur frequens
actus qui dicitur binus actus, vt ſ.de epiſ.audi.l.iij.in fi.ſecũdũ
Azo.Jac.But. hoc impugnat dicens qđ binus actus nõ dicitur
frequẽs,arg.ff.de legi.l.nã ad ea.⁊ l.nã vt ait.in auth.vt ma.debi.
⁊ cre.§.qꝛ vero. Jac.de Aret.defendit Azo.nõ per d.l.iij.de epiſ.
audi.ſed per §.in fi.auth.de defen.ciui.⁊ l.cũ alijs.de cura.fur.⁊ ff.
de teſti.l.iij.§.fin.Bene facit in auth.quomodo opoꝛtet epiſc.§.j.
ver.⁊ dum ex frequenti.Reſpõd.ad dictũ §.qꝛ vero.in aut.vt ſine
pꝛohi.ma.deb.⁊ cre.⁊c. qđ ibi loquitur iſpecta multitudine mulierũ
quaſi infinitarũ, que deierabãt, ⁊ ideo binus actus iuramenti a
quibuſdã mulieribus ſeruandus,inſpecta tãta multitudine mu-
lierũ aliarũ,nõ dicitur ibi frequens. Pet.vero quẽ ſequitur hic Cy.
dicit qđ actus frequẽs,ꝓpter ſe nõ eſt neceſſarius ad conſuetudi
nem inducẽdam,ſed qꝛ per vſum colligimus tantum conſenſum,
ideo dicitur frequens nõ pꝛo tãto,quin ſine frequentia poſſit eſſe,
vt hic,⁊ in l.j.⁊ ij.⁊ in d.l.de quib.⁊ de edi.pꝛi.l.an in totũ. Nõ ob.
d.l.iij.de epi.aud.qꝛ ibi conſuetudo ſumit pꝛo aſſuefactione,que
eſt facti,nõ iuris.Unde concludo qđ frequens actus non requi-
ritur de ſe,ad conſuetudinẽ inducendã, ſed pꝛopter hoc requiri-
tur qđ plerunq; per vnũ actũ non bene colligitur cõſenſus popu
li.Hec obſt.ff.de leg.l.nã ad ea.qꝛ ibi loquitur de his que contin
gunt contra,ſeu pꝛeter naturã,vt ff.ſi pars here.peta.l.antiqui.⁊
ſ.de le.here.l.ſi maioꝛ.patet per ea que no.eo.tit.l.ex his. Jtẽ op.
contra opi.Azo.ff.ad l.Aquil.l.itẽ Mela.in pꝛin.vbi conſuetudo
⁊ frequentia actuũ ponũtur vt ſpecies ſeparate,⁊ ſic nõ ſunt idẽ,
vt ff.ꝓ emp.l.j.§.ſeparata.de acq.poſ.l.naturalit.§. nihil.de lega.
iij.l.ſi qd.§.j. Fateoꝛ qđ non ſunt idẽ,ſed differunt tanquam cau-
ſa ⁊ cauſatũ,⁊ hec reſpicit frequentẽ actũ ⁊ tanquam cauſatum,
quod reſpicit conſuetudinẽ.Et facit qđ ſ.dixi differentiã aſſignã
do inter moꝛes,⁊ conſuetudinẽ.Glo.tenet contrariũ in l.de qui-
bus.videlicet qđ nunquã ſufficit vnus actus ad conſuetudinem
inducendam. Ratio , qꝛ lex dicit qđ conſuetudinem inducit fre-
quẽtia actuum,vt l.j.ſ.eo.⁊ d.l.an in totũ.⁊ ſ.de vete.iu.enu.l.j.§.
ſed ⁊ ſi.que leges pꝛobãt qđ nõ inducatur vno actu.⁊ l.nã ad ea.
⁊ l.nã vt ait.Hec ob.qđ in certis non cadit coniectura,vt l.conti-
nuus.§.cũ ita.ff.de verb.obli.⁊ ff.de auro ⁊ argen.leg.l.pediculis
§.argẽto.Reſpõ.qđ fictio legis tollit contrariũ,qꝛ populus non
videtur cõſenſiſſe,niſi frequẽter illũ actũ exerceat,per iura ſ.alle
gata,qꝛ vna pꝛeſumptio tollit aliã , arg.ff.de in integr. reſtit.l.di-
uus.cũ ſimi. Et pꝛo hoc facit qđ ſumus in verbis legis tractan-
tis de iuris rigoꝛe,a quo nõ debet recedi,que dicũt expꝛeſſe con-
ſuetudinẽ induci a frequentia actuũ a qbus nõ debet recedi,vt l.
j.§.ſi is qui nauẽ.ff.de exerci.⁊ ff.q ⁊ a qui.l.qui ꝓſpexit,cũ ſi.Ho-
ſtien.vero,put recitat Archi.extra de conſti.c.j lib.vj.⁊ Mar.Si
lima.in l.de quib.tenet qđ nõ ſit expꝛeſſe determinatũ per legem,
quot actus requirantur ad conſuetudinem inducendam,qđ hoc
arbitrio iudicis cõmittatur,vt l.j.in fi.ff.de iur.delibe.⁊ de effrac.
l.j.§.expilatoꝛes.qđ eſt tutius. qđ etiam tenet Gul. de cu. in l.de
quibus.qꝛ poſſibile eſt qđ ex vno actu colligitur conſenſus populi,
puta ſi quis ſuper viam publicam habeat pontem , vt ff.ne quid
in loco publico.l.ij.§.tractatũ. ⁊ de flu.l.fi. Poteſt etiam eſſe poſ-
ſibile,qđ non colligatur ex vno actu,vt puta ſi via erat ſecreta, ⁊
pauci incedebãt per eam,arg.ff.(de aqua plu.l.Sabinus.§.q au-
tem.⁊) qđ vi aut clam.l.ſemper.§.annus.⁊ de ritu nup.l.palam.in
pꝛin.ff.eo.tit.l.ſed ⁊ ea.arg.ff.de ope.no.nũt.l.ſtipulatio.§. opus.
¶Sed opinio Azo.⁊ gl.⁊ ſequaciũ in iudicio cõmuniter obſer
13 uatur.¶†Deinde queritur quoꝛũ conſenſus requiritur ad inducẽ
dam cõſuetudinẽ?Certe cõſenſus totius populi,vel maioꝛis par
tis,vt dixi.Quod intelligũt doct.de populo habẽte habilem con
ſenſum ad legem,vel conſuetudinẽ inducendã.Et pꝛopter hoc ex
cludimus dementes ⁊ furioſos,vt ff.eo.l.ij.de offi.pꝛeſidis.l.diu⁹.
Jtem minoꝛes xxv.ann.qꝛ in l.condenda non habent perfectum
ſuffragiũ.arg.ff.de mu.⁊ ho.l.ad rempublicã.de decu.l.ſpurij.§.
j.Jtem mulieres,qꝛ nec earum conſenſus requiritur in l.condẽda.
ff.eod.l.ij.ibi viroꝛũ pꝛudentiũ,⁊c.ergo nec in conſuetudine, ar.a
pari,vt d.l.de quibus.Fatemur tamen ꝙ ſi mulieres frequenter
ſunt vſe inter ſe aliquo actu contra legem diuturno tp̃e. Uerbi
gratia ꝙ pꝛimogenite ſuccedant in totum, illa conſuetudo inter
eas debet ſeruari,non tam ex conſenſu earum,quam ex conſenſu
totius populi,ſeu maioꝛis partis,qꝛ ſic patiendo videtur tacite
conſentire,arg.d.l.de quibus.⁊ l.ꝙ maioꝛ.cũ ſi.vt in cõtrario de
14 l.de qbus.¶Deinde queritur,quomodo colligitur conſenſus po-
puli,ſeu maioꝛis partis.Reſpon.ꝙ ex accidentia facti , videlicet
ꝙ pꝛeſentes erant quando dos fuit adiudicata vni marito ſm cõ
ſuetudinem.vt no.ſ.ſol.mat.l.dos a parte.Jtem ꝙ fuerunt pꝛe-
ſentes qñ fuerũt adiudicata omnia,⁊ alij.Nam cũ agitur de con
ſuetudine inducenda,que reſpicit vtilitatem publicã , pꝛeſentes
videntur tacite conſentire,arg.ff.ad municip.l.ij.⁊ expꝛeſſe in d.l.
an in totum.de edi.pꝛi.Sed his obſtat,qꝛ alij non poterant illis
ſententijs contradicere,qꝛ non intererat eoꝛũ, arg.ff.de appel.l.a
ſententia.cũ ſi.ergo tacendo non videntur tacite conſentire.ar.ff.
de re.iu.l.eius eſt nolle.⁊ de re iud.l.ſepe.§.ſed ſcientibus.⁊ no.de
pig.ac.l.caius.cũ ſi.Reſpon.ſi de iure contradicere non poterãt,
de facto tamen debebant,ne conſentiẽtes videantur.ff.de dec.l.ſpu
rij.§.pater.cũ ſi.Gul.vero aliter ſoluit in l.de quibus.vʒ,ꝙ con-
trariũ loquitur in cõſenſu neceſſario,⁊ ſtatim obligatoꝛio,vt pa-
tet in d.l.ſepe.§.ſed ſcientibus.ſed hic non agitur de cõſenſu ſtatim
obligatoꝛio,ſed pꝛoceſſu tp̃is,quaſi ex conſenſu complacentie,⁊
ſic non ob.Sol.pen.verioꝛ eſt,qꝛ ſaltẽ ab initio potuerũt,⁊ debue
runt contradicere de facto,ne tacẽdo videantur cõſentire tacite,vt
15 dixi.†Tertio in cõſuetudine inducenda,reqritur diuturnitas tem
poꝛis,vt ff.eo.ex l.diuturna.⁊ l.de qb.§.inueterata.⁊ Jnſt.de iure
16 natura.§.ex nõ ſcripto.⁊ ſ.l.pꝛoxi.⁊ in hac l. ¶†Juxta hoc q̄ro
qd dicatur tp̃s diuturnũ,ſiue lõgũ,de quo ſ.in rub.Rñ.dicũt qdaʒ

quod tantũ tēpus cuius non extat memoria,vt d.l.de quibus.§.
inueterata.ꝛ de aqua quoti.ꝛ eſti.l.hoc iure.§.ductus aque.Di‑
cunt quidā Azo.dixiſſe decē annis inter p̄ſentes,ꝛ viginti inter
abſentes.Et hoc innuit rubrica hui⁹ tit.ff.q ꝛ a qui.l.ſi cũ fideic.
§.Ariſto.ꝛ s̄.de p̄ſcr.long.tēp.in rub.Iſta ſnīa placet omnib.in‑
quantum dixit.Azo qđ longum tēpus requirit,ſed inquantum
dicit qđ decem anni inter preſentes,ꝛ viginti inter abſentes,dica
tur longũ tēpus,eis diſplicet,q2 illud verũ in preſcriptione ſed in
conſuetudine eſt vnũ tēpus vniforme.ſ.decem anni inter preſen‑
tes,ꝛ abſentes.Ratio,q2 preſcriptio currit ex negligētia non pe
tentiũ,vt l.pe.in fi.s̄.de ann.exce.Sed conſtat qđ magis eſt negli‑
gens p̄ſens quā abſens ideo,ꝛc.Sed in conſuetudine nō requiri
tur diuturnitas tēporis,ꝑpter maiorē,vel minorē negligentiam
alicuius,ad hoc vt cōſtet de illorũ animo ꝛ cōſenſu qui ſunt vſi ta
li actu,ꝛ hoc pōt cōſtare diuturnitate longi tēporis inter p̄ſen‑
tes ꝛ abſentes,vt legib.ſupradictis,ꝛ ſemp ſufficiet dictũ tēpus.
Rō.q2 cōſenſus tacitus maioris partis populi tacentis p decen‑
niũ,p̄iudicat minori pti expreſſe cōtradicenti per l.qđ maior.cuz
ſi.ff.ad munici.Multo fortius abſenti ꝛ ignoranti,vt de re.iur.l.
qui pōt inuitus.Nec obſtat ff.de arbi.l.ſi in tres.ꝛ l.ſicuti.q2 ibi
agitur de iure p̄uato,qđ cōpetit ſingulari,vt ſingulari,hic de pu‑
blico,qđ tanquā vniuerſis.Facit qđ tangit in ca.qđ omnes tan‑
git.de reg.iur.li.vj.Sz p̄dicta certe ſunt vera de iure.Nā Mar.
Sil.in p̄dicta le.de quibus excuſat.Azo.ꝛ dicit qđ mētiunt illi q
dicũt eũ dixiſſe qđ diuturnũ tēpus dicatur decē annorũ inter pre
ſentes,ꝛ viginti inter abſentes.Dicit enim qđ nunquam hoc di‑
xit,ſed bene dixit qđ cũ ſufficiāt decē anni multo fortius ſufficiāt
ad ipſam inducendā xx.xxx.vel lx.vt no.s̄.in rubr.ꝛ ponit per eũ
hoc in ſumma in d.l.de quib.Ad hoc op.qđ cum mores populi
inducant cōſuetudinē,vt dictũ eſt non ſufficit longũ tēpus,ſed
longiſſimũ,cuius non extat memoria,cũ tales mores habēt cau‑
ſam diſcōtinuā,vt ff.de ſerui.l.ſeruitutes prediorũ ruſticorũ,ꝛ ꝙ
ibi not.Et ad hoc reſpōdet Bul.i l.ingenuũ.ff.de ſtat.ho.qđ ibi
mores ſunt cauſa remota ꝛ mediata cōſuetudinis,ꝛ cōſenſus po
puli eſt cauſa ꝑxima ꝛ immediata,vt s̄.dixi.qui habet cauſam cō
tinuā,niſi contrariũ ꝓbetur,vt ff.de probat.l.quinquaginta.de v
ſuc.l.nunquā.§.ſi ſeru⁹,ꝛ de acq.poſ.l.ſi is qui animo.ꝛ qđ ibi no.
qui debet attēdi potius quā dicti mores qui ſunt cauſa remota ꝛ
mediata.arg.ff.de dolo.l.cũ quis.ꝛ qđ ibi no.de acq.poſſ.l.iij.§.ex
17 pluribus.ꝛ de execu.rei iu.l.cũ de hoc.†Iuxta hoc quero,quare
requiritur tēpus diuturnũ in cōſuetudine inducēda,non autē in
l.vt l.de qb.ꝛ Iuſti.de iure natura.§.lex.ꝛ §.ex nō ſcripto.ꝛ s̄.de
legi.l.humanũ.ꝛ l.fi.Rñ.qđ lex habet cōſenſum expreſſiue,ꝛ ideo
non reqritur alia coniectura,vt l.cōtinuus.§.cũ ita.ff.de ver.obl.
ſed cōſuetudo requirit tacitũ,ergo diuturnitas tēporis neceſſa‑
ria eſt,vt apparet ex cōſenſu populi,ꝛ eius ꝑſeuerātia.Nā ante la
pſum tēporis nō preſumit cũ effectu voluiſſe recedere a l.ſcripta,
arg.s̄.ad Velleianũ.l.ſi mulier.ꝛ auth.ſiue a me.Iuxta hoc que‑
18 ro,†an certa pars populi ciuitatis poſſet ex ſua pte conſuetudi‑
nē inducere?Bul.in l.ingenuũ.ff.de ſtat.homi.vbi reaſſumit ma‑
teriā cōſuetudinis,quā omiſit in l.de quib.tenet qđ ſic.per §.dein
de cuz eſſet.ff.de orig.iur.ꝛ hoc.ff.de iuſt.ꝛ iur.l.pe.in prin.de mu
ne.ꝛ ho.l.vt gradatim.§.ꝛ ſi l.ff.de offic.ꝓcon.ꝛ l.obſeruare.§.j.ꝟ.
magni.Itē cũ tota ciuitas poſſit quo ad totũ,ꝛ ps quo ad par‑
tem,arg.l.que de tota.ff.de rei vēd.ꝛ de admin.tu.l.ſi duo.Itē q2
pars populi cenſet in hoc tanquā popul⁹ p ſe,arg.ad hoc ff.de le.
j.l.plane.§.fi.Itē q2 illi parti poteſt legatũ relinqui,ergo cēſetur
vniuerſitas ꝛ collegiũ legitimũ,ꝛ aptũ ad legē ꝛ conſuetudinem
inducendā,vt ff.de le.j.l.ſi quis a filio.§.ſi patri.ꝛ de re.dub.l.cũ
19 ſenatus.ꝛ de colleg.illici.l.iij.in prin.¶†Deinde querit,an in cō
ſuetudine inducēda requirat actus iudiciarius.ſ.qđ fuerit in iu‑
dicio iudicatũ.Et certe quidā dicũt qđ ſic,vt l.prox.ꝛ de edi.pri.
l.an in totũ.ff.eo.l.cũ de cōſuetudine.ꝛ l.nā Imperator.Sed cer‑
te gl.pe.ꝛ omnes doc.dicũt oppoſitũ.Ratio,q2 cōſuetudo induci
tur per tacitũ conſenſum populi,vt l.ſepius eſt oſtēſum.qui pōt
colligi,ꝛ declarari,etiā p act⁹ extraiudiciarios,ſicut per iudicia
rios vt d.l.de quib.ꝛ l.diuturna ꝛ l.nā Impe.ꝛ l.ſz ꝛ ea.concordat
Bul.ꝛ Mar.Sili.in d.l.de qb.ꝛ alle.gul.de cu.ff.de le.j.l.ſi ſeruus
pluriũ.§.fi.de le.iij.l.nummis.ꝛ de fun.inſt.cũ de lanionis.§.aſinā.
ꝛ de re.iur.l.ſemp in ſtipulationib.ꝛ s̄.de veteri iur.enuc.l.j.§.ſz ꝛ
ſi qu's reſpōdet ad leges in contrariũ alleg.q2 denotāt accidētiā
facti,ergo alia ſimilia extraiudicialia ſup eadē ratione equitatis
formata,nō excludũt.ff.de vi ꝛ vi ar.l.j.§.qđ vulgo.ꝛ de dam.infe.
20 l.dāni infecti ſtipulatio ptinet.cũ ſimi.¶†Decimoſexto quero,
an ſine cōtradictione cōſuetudo poſſit induci.Videtur qđ nō.ff.
eo.l.cũ de cōſuetudine.Ecōtra qđ ſic,q2 ſine contradictione in‑
ducit lex,vt ff.eo.l.j.ergo ꝛ conſuetudo.arg.a pari,vt d.l.de qbus.
Quicqd dicat Iac.de Are.Pe.eius diſcipulus dicit ſic,qđ ſine
contradictiōe bñ inducit cōſuetudo,quātũ ad hoc vt omnes alij
ſimiles in caſib⁹ ſimilibus poſſint vti alijs inuitis,ꝛ ſic actiue,q2
conſuetudo nō differt a lege niſi vt inter ſcriptũ,ꝛ nō ſcriptũ,ſeu
expreſſum,ꝛ tacitũ,ergo,ꝛc.vt d.l.de qb.ſed quantum ad hoc alij
compellant vti tali actu,ſi vti noluerint,ꝛ ſic paſſiue,ꝛ tũc nō niſi
contradictio fuerit,ꝛ illi acquieuerint,ſeu obtēperauerint,nā tũc
ſtatim incipit p̄ſcribere aduerſarius cōtra obtēperantem.Unde
ſi aliquis eſt ſolitus ire ad molendinũ meũ,poſtea nolit venire ad
maxinandũ,non poſſum ex vi preſcriptionis ipſum cōpellere,niſi
cum ſemel ire nollet,eo cōtradicente,ipſum cōpuli,vt eat,ꝛ ille ob
temperauit,nā tunc incipio preſcribere cōtra eũ,argu.ff.de ſer.vr
ba.predio.l.qui luminibus.ꝛ ſic intelligũt.ff.eo.l.diuturna.ꝛ l.ſeq.
Ego teneo indiſtincte qđ īducat cōſuetudo ſine contradictione,
ſecundum omnē effectũ actiue,ꝛ paſſiue.Ratio,q2 ſemper iuſſus
maioris partis populi preiudicat minori cōtradicēti,vel non vt
d.l.qđ maior.ff.ad munici.ꝛ de reg.iur.l.alius.§.j.Non ergo de‑
bet requiri eorũ contradictio que nullũ poteſt effectũ producere
vt l.dotē.ff.ſol.mat.ꝛ qđ ibi no.ff.ad Velleia.l.quādo.§.fi.videtur
expreſſum in auth.de defen.ciui.§.fi.ver.nullo reluctāte.Nō ob‑
ſtat arg.Pet.de d.l.j.ꝛ ij.ꝛ d.l.qui luminibus,q2 loquũtur in pre‑
ſcriptione,que eſt minoris authoritatis quā conſuetudo,vt s̄.di
21 xi xij.q.¶†Decimoſeptimo quero,an cōſuetudo poſſit induci p
errorem.Dicas breuiter ſm Iac.de Aret.ꝛ Pe.qđ etiam hic de‑
clarabo,videlicet qđ refert,q2 aut queris an conſuetudo per erro
rem poſſit induci contra legē,ꝛ dictũ eſt qđ non.Ratio eſt,quia
populus ſic vtitur credēs legem ſic dicere,ꝛ eius obſeruantiam,
ergo non dicit velle eā tollere,argu.ff.de le.j.l.legata inutiliter.ꝛ
de adi.leg.l.legata.ff.đ cōd.ꝛ demō l.cũ tale.§.fi.Aut preter legē,
ꝛ tunc ipſi diſtingunt.Aut ipſi erāt in cauſa impulſiua,ꝛ tũc ſic.
aut in cauſa fi.ꝛ tũc non.arg.ff.de do.in l.ij.§.fi.cuz.l.ſequen.ꝛ de
cond.ꝛ demon.l.cum tale.§.falſam.ꝛ qđ dixi s̄.de epiſc.ꝛ cle.l.ge‑
neraliter.ꝛ p Dy.extra de reg.iur.in c.decet.li.vj.Ego in hoc mē
bro ſic dico,Aut populus errat in facto,ꝛ nō inducit cōſuetudo
preter legem,q2 nullus eſt cōſenſus,vt ff.de iuriſdi.omniũ iudicũ.
l.ſi per errorem.de aqua plu.arcend.l.ſed hoc ita.cum ſimili.
Aut in iure,ꝛ tũc nō inducit cōſuetudo generaliter,videlicet,q2
non trahit ad alios caſus ſimiles ꝛ perſonas.ꝛ ff.eod.l.qđ nō ra‑
tione,ꝛ qđ ibi no.Concludo igit hanc legem procedere ſolum in
conſuetudine regulari ex certa ſciētia populi inducta,vt s̄.l.pr.
22 ꝛ l.de quib.facit qđ no.doc.s̄.eo.l.j.¶Decimooctauo quero,†an
per cōſenſum coactũ conſuetudo inducatur?Reſpōdeo ſecundũ
omnes doct.qđ aut populus fuit coactus p priuatũ,ꝛ tunc non,
arg.ff.qui ꝛ quibus.l.ſi priuatus,aut fuit coactus per iudicem,ꝛ
tũc aut p ipſum exercentē iuriſdictionē,ꝛ in vim iuriſdictiōis cir
ca illos caſus,ꝛ tũc ſic,vt ff.eo.l.nā Imperator.ꝛ l.cũ de cōſuetu‑
dine.Ratio,q2 tunc voluntas iudicis repreſentat voluntatē par
tis,vt s̄.de euictio.l.ſi ob cauſam.ꝛ s̄.ſi in cau.iur.l.j.ff.de euic.l.ſi
plus.§.j.ꝛ ꝙ no.ff.ne vis fiat ei.l.j.§.hec verba.aut ſi fuerũt coa‑
cti per iudicem tanquam priuatum,ꝛ tunc non,q2 tũc vt priuat⁹
debet cenſeri,arg.j.de iur.fiſ.l.prohibitum.lib.x.ꝛ de meta.l.deno
tũ.lib.xij.ꝛ facit qđ no.ff.de iuſt.ꝛ iur.l.non videntur.§.qui iuſſu.
23 ꝛ per Dy.extra eo.tit.c.qđ quis mādato.li.vj.†Decimonono que
ro,ſi iudex pluries iudicauit contra legem preſente maiore parte
populi,ꝛ longũ tēpus ſit elapſum,an conſuetudo regularis inter
oēs ſit inducta?Et dicendũ eſt qđ ſic,vt ff.eo.l.diuturna.cũ l.ſeq.
Sz contra predicta inſtatur pluribus rōnibus,ꝛ fortiſſime.Pri
mo,q2 ille ſententie inter alios late,alijs non debent preiudicare,
vt l.ſepe.ff.de re iudi.ꝛ s̄.res inter alios acta.per totũ cum ſi.Ad
qđ reſpondent quidam qđ tales ſentētie non nocent alijs in vim
rei iudicate,vt ibi,ſz cōſenſus maioris partis populi preſentis,
ꝛ tacentis,colligitur per illas,ꝛ ex hoc reſultat cōſuetudo,que p
lege habetur in illis,vñ preiudicat,vt in legib⁹ pro hac parte in‑
ductis.Scđo inſtatur qđ ille ſententie fuerunt late contra legē,
ꝛ ſic nulle.ff.de appel.l.ſi expreſſim.ꝛ que ſen.ſine ap.reſcin.l.j.§.
item cum contra ſacras.ꝛ s̄.qñ prouo.non eſt neceſſ.l.ij.ergo ꝛc.ꝛ
l.nam ꝛ ſi ſub cōditione.ver.poſt defe.ff.de iniuſt.teſt.Ad hoc re‑
ſpondet qđ ſententie ſunt nulle de ſe,ꝛ ideo quantum eſt de ſe in
ducunt effectum nullũ virtute ſententie,vt in cōtrarijs,ſz q2 per
eas colligitur tacitus conſenſus populi,vel maioris partis pre‑
ſentis ꝛ tacentis,per hoc inducitur cōſuetudo,ꝛ inde hz effectũ.
Tertio inſtatur contra,q2 talis conſuetudo que eſt contra legē
ipſam legem impugnat,quare non pōt lex iuuari vel conſuetudo
rationabilis appellari,argu.ff.de mino.l.auxilium.in fi.cum ſi.
Ad qđ reſpondet Iacobus de Rauenna,qđ verum eſt qđ offen‑
dens vnam legem,non iuuatur lege eadem,vt ibi:alias ſic,vt hic.
Que ſol.eſt falſa q2 in d.l.auxilium.minor offendit vnā legem.ſcz
de adulterio,ꝛ tamen non iuuatur beneficio alterius,ſcz de mino
ribus.Petr.reprobat expreſſe per l.filio.§.ſi ignominioſam.ff.de
ritu nup.Quare ſo.ſcđo modo ꝙ hic popul⁹ cōmittit in l.autho.
l.ibi ſecus.Que ſo.nō placuit Pe.q2 nō eſt veriſimile ꝙ leges cō‑
ſentiant qđ deſtruantur per contrariam conſuetudinē.Nō ergo
veriſimile eſt qđ velint deſtructionem ſui.Accedat ad hoc ff.de
bon.eo.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

don.co.l.j.⁊ qđ no.ff.qđ met.cau.l.iſti quidem.in fin.de verb.ſig.l.
liberoꝝ.in fin.legis. Sed certe dicta ſol. poſſet defendi ꝑ dictam
ſolut.quā ſ.dedi,per l.ſanctio legū.ff.de pe.videlicet qđ princeps
videtur hoc velle,⁊ conſentire, qui eſt lex animata in terris, vt in
auth.de cōſulib.§.fi.⁊ in auth.de inceſt.nu.§.dubitatū.⁊ facit qđ
no.Archi.extra de preb.c.cū de bñficio.lib.vj.Petr. aliter ſoluit
quod ipſa cōſuetudo ſumit effectū,non a l.quam impugnat,ſed a
cōſenſu populi ſicut lex ipſa,⁊ ideo pro lege ſeruat.Gul.in d.l.de
quibus.aliter reſpondet ad precedēs cōtrarium,videlicet qđ ibi
fuit error expreſſus in ſentētijs,ideo ſunt nulle,hic non,⁊ ſic ſunt
alique,vt l.ſ.alleg.quādo ꝓuo. nō eſt ne. Uel aliter,⁊ ſic, videlicet
ꝙ illud arg.concludit,vbi eſſet vna ſnia,hic due que cum longin-
quitate tēporis hoc poſſunt qđ per ſe ſolas non poſſunt. argu.ff.
de ſer.ruſt.pre.l.ꝑ fundū.⁊ cōmunia pre.l.fi.ſed certe in iſtis dua
bus legibus actus fuit ab initio validus de ſe,reſpectu cōceden
tis,hic ſimpliciter nullus.Hec ſol.nō eſt bene tuta,quare teneas
aliā ſol.quā dedi primo,ſcilicet per Pet.⁊ alios doc. Item cōtra
predicta inſtatur,qꝛ conſuetudo requirit cōſenſum,vt l.de qb⁹.
ſed iudiciū caret cōſenſu,⁊ reddit in inuitū, vt l.inter ſtipulantē.
§.j.ff.de ver.obli.Ad qđ ego reſpondeo,qđ iſte eſt conſenſus ſal-
tem coactus,arg.ff.qđ met.cauſ.l.ſi mulier.§.pe.qꝛ videtur volun
tarius,poſtquā pars victa non appellauit,vt l.j.ſ.de poſtu.⁊ ſ.ſi
ſepius in inte.reſti.pe.l.j.⁊ de appel.l.hi qui ad ciuilia. Uel aliter
non eſt cōſenſus voluntarius,reſpectu victi per ſentētiam, ſed re
ſpectu alioꝝ qui fuerūt preſentes in iudicio,⁊ tacētes,bene fuit
voluntarius,vt dixi ſ.arg.ff.ad munici.l.ij.⁊ de decur.l.ſpurij.§.
pater.Uel aliter,licet ab initio fuerit cōſenſus coactus,tñ per ta
citurnitatem ſequentē ⁊ patientiā,⁊ coactum conſenſum trāſtu-
lit in voluntarium,arg.ſ.qđ met.cau.l.ij.⁊ hoc cum diuturnitate
tēporis videtur operari,arg.ſ.de teſt.l.ſancimus.cū ſi.Deinde ⁊
cōtra predicta op.de l.nemo ſ.de ſentē.⁊ interlo.omn.iu.Sol.vt
ibi no.⁊ ſ.eo.in rub.⁊ d.l.de quib.videlicet qđ non ſequimur exē-
pla aliarū ſententiarū,alioꝝ iudicum, vt ibi,ſed qꝛ per ipſas col
ligitur conſenſus maioris partis populi preſentis,⁊ tacentis,ex
quo inducitur cōſuetudo,ſequimur illā conſuetudinē, ⁊ pro lege
eam ſeruamus,⁊ ſic ſcđm illam iudicam⁹.ſic econtra.ff.de vſur.l.
24 cum de in rem verſo.¶ † Uiceſimo iuxta hoc quero,an cōſuetu-
do inducat ex ſentētijs que nō ſunt mandate executioni. ſi a tem
pore ꝓnunciationis earū longum tempus ſit elapſum.Breuiter
Gul.tenet,⁊ bene qđ ſic,qꝛ ceſſatio executionis nō cōtingit ex de
fectu iuris,ſed partis,que executionē debet petere ſecūdū formā
l.a diuo pio.§.j.ff.de re iudi.Nā per illas ſentētias,ſatis eſt cōſen
ſus populi declaratus,licet victor eis vſus nō ſit, ⁊ ſic iſtū produ
cunt effectum,arg.ff.qđ quiſqꝫ iur.l.iij.in prin. ⁊ qꝛ ſola ſententia
debet ſpectari,vt ff.de pen.l. qui vltimo. ⁊ l. qđ ad ſtatum.⁊ ff.de
iniuſt.teſt.l.ſi quis filio exheredato.§.irritū.q̄ leges nihil faciūt,
quia loquūtur in ſentētijs que trahunt ſecū executionē ipſo iure
⁊ in eis apparet, vt not.in d.l. qui vltimo. Sed tñ eius opinio eſt
vera,vt patet ſ.l.j.⁊ de edi.priua.l.an in totū.⁊ ff.eo.l. nam Impe
rator.⁊ l.cū de conſuetudine.que loquuntur ſimpliciter de ſentē-
tia diffinitiua,vt ff.de re iudi.l.qđ iuſſit. in fi.⁊ quādo appel. ſit l.
j.§.qđ in ſentētijs,⁊ ſic ſufficit condēnatio vel abſolutio,vel equi-
pollens abſqꝫ alia executione,vt ff.de re iud.l.ait p̄tor,⁊ l.in ſum-
ma.C.de ſenten.⁊ interlo.om.iud.l.preſes,⁊ qđ ibi no.⁊ facit quod
no.ff.qđ quiſqꝫ iur.l.j.§.qui magiſtratum.⁊ cōcord.Mar.Sil.in
d.l.de quibus,eo ſaluo qđ ſi victus cōtra quem petitur executio,
contradiceret,⁊ eā non patitur,⁊ ſic non ꝑſeueraret eius conſen-
ſus,⁊ ſic res non trāſit in cōſenſum,ſed diſſenſſum,⁊ ſic eſſet cōſue
tudo interrupta,qꝛ non dicitur factum quod nō durat,vt l.ſi pro
patre.§.verſum.ff.de in rem verſo,⁊ qđ cuiuſque vniuer.l.item eo
rum.§.actor.cū ſimi.⁊ nihil eſt actū,donec aliud ſupeſt,ad agen-
25 dū,vt l.pe.ſ.ad Syllania.⁊ de emen.Cod.in princ.† Uiceſimopri
mo quero an ex ſententia arbitroꝝ inducat cōſuetudo? Reſpō-
det Gul.qđ aut ſunt tales ſentētie que merent executionē, puta
quia cōpromiſſum factum eſt ſine pena,⁊ a partibus emologatū
tacite,vel expreſſe,⁊ tunc ſicut ſnie iudicum,vt ſ. de arbitris.l. cū
antea.Dic tamen qđ requiruntur plures ſententie quam iudicū
quia ſententia iudicis eſt maioris authoritatis quam ſententia
arbitri,vt ff.de his qui no.infa.in l. quid ergo §. ex cōpromiſſo. ⁊
patet.ff.ſi quis ius di.nō obtem.l.j.ī prin.de iud.l.ij.§. fi. ⁊ qđ no.
de arbi.l.nō ex omnib.in princ.⁊ probatur.ff.de re iud.l.ait p̄tor,
in prin.⁊ de ver.ſig.l.notionē.in princ.Numer⁹ autē dictarū ſen
tentiarū dictū effectū producentiū iudicis arbitrio relinquitur,
cum nō ſit determinatū a l.vt l.j.in fi.ff.de iure deli.Et facit qđ ſ.
dixi in illa q. quot actus ſunt neceſſarij ad cōſuetudinē inducēdā.
Aut ſunt tales ſentētie que nō merent executionē, puta qꝛ com-
promiſſum factū eſt cū pena,vt ſ.de arb.l.j.⁊ aut.decernim⁹. ⁊ in
corpore vnde ſumitur.⁊ ff.de arbi.l.ij.⁊ tūc nō inducit cōſuetudo.
Ratio eſt,qꝛ tales ſentētie nō ligāt eos inter quos ferunt expreſ
ſe.Ergo nec alios tacite,ar.ff.loc.l.q ad certū.de bo.aut.iud.poſ.
l.cū vnus.§.j.de ſer.ruſti.p̄d.l.itē.§.qui habet. cū ſimi. Facit qđ
26 no.in d.l.ait p̄tor.in prin.ff.de re iu.⁊ ſ.de iude.l.iudex. † Uigeſimo
ſecundo q̄ro,an ſentētie late inter nō ſubditos,poſſunt cōſuetudi
nem inducere.Rñ.breuiter,cōſuetudinē que ſpectat ad ordina-
tionē iudicij ſic,qꝛ illa que verſant in locū iudicij debēt attēdi. vt
ff.de teſti.l.ij.§.fin.illa,vero que ſpectāt ad deciſionē litis nō qꝛ il-
la non debēt expectari ſcđm locū iudicij,ſed que verſantur in loco
contract⁹,vt ff.de euict.l.ſi fundus.⁊ de vſur.l.j.not ſ l.ꝑri.in gl.
27 iij.¶ † Uigeſimotertio quero,an ꝑ ſentētias reſciſſas poſſit indu
ci cōſuetudo.Reſpōdet Gul.in d.l.igenuū.ff.de ſtat.hom.vbi ꝑ-
ficit illā materiā,qđ aut ſunt reſciſſe ꝑ appellationē,⁊ tunc nō:qꝛ
fingunt a prin.nō fuiſſe late,vt l.j.in fi.ff.ad Tur.de pen.l.ij.§.fi.
Aut ſunt reſciſſe ꝑ reſtitutionē in integrū,⁊ tūc aut reſtitutio cō
ceditur ꝓpter vitiū ꝓceſſus,puta qꝛ dicat male iudicatum,ar. ff.
de re iu.l.diuus.⁊ qui ſatiſdare cogā.l.quoties vitioſe. ⁊ de re iu.
l.iiij.§.condēnatum.Aut reſtitutio concedit,nō ꝓpter vitiū pro
ceſſus,ſed ꝓpter fauorē ꝑſone minoris vel alterius,⁊ tūc ſic.Ra-
tio,qꝛ tūc licet nō remaneāt ſnie quo ad eū remanēt tñ quo ad a-
lios arg.ſ.ſi vn⁹ ex pluri. appe.l.j.⁊ ij.licet enī ille faciat reſcindi
ſniam predictā,remanet tñ cōſenſus populi,ex quo cōſenſu idu-
citur cōſuetudo ſicut patet in ſimili,videlicet ꝙ reſciſſa totalit ſen
tentia apud quoſdā,remanet tñ apđ alios ei⁹ effect⁹ quo ad cau
tionē de rato,vt ff.rē ra.ha.l.cū minor.in prin.⁊ in rep.l. Stichū.
28 §.qđ vulgo.ff.de ſol. † Uigeſimoquarto quero, q̄liter cōſuetudo
inducta in iudicio ꝓponat. Dicit Pet.ꝙ quādoqꝫ ꝑ modū exce-
ptionis,Uerbi gratia,ſi cōſuetudo ſit ꝙ vēditor nō teneat caue-
re emptori de vitijs,⁊ morbis,ſi hoc emptor petat a vēditore,ven
ditor excipit de cōſuetudine,ar.de pac.l.paciſci.Quādoqꝫ in vim
actionis realis.v.g.ſi eſt cōſuetudo de modo ſuccedēdi ꝙ ꝑmoge
nitus ſit heres,ipſe ꝓponat petitionē hereditatis q̄ eſt ī rē autho
ritate talis cōſuetudinis q̄ facit eū dñm,⁊ heredē admitti ad ipſā
vniuerſitatē. Itē rei vēdicatio ad ſingulas res, vt ff.de peti. her.
l.ſꝫ ⁊ ſi.§.antepe.⁊ de rei vēdi.l.j.in prin.⁊ l.ſi ager.⁊ de bo.poſ.l.j.
ij.⁊ iij.de acquir.poſ.l.cū heredes.ī prin.nō autē ꝓponit cōdictio
nem ex ipſa conſuetudine,ſicut patet in ſimili. Nā lex Cornelia fa
cit quē heredē bonoꝝ alicuius in captiuitate defuncti ex ſua fi-
ctione, nō tamē ꝓponitur cōdictio ex illa l.ſed ꝑ dictas actiones
reales,vt ff.de te l.lege Cornelia. de vulg. ⁊ pupilla.l. lex Cornelia
cū ſim.de capt.l.patre īſtituto.Qñque proponit ꝑ modum actio-
nis perſonalis,puta cōdictione ex dicta cōſuetudine.ſ. quādo cō
ſuetudo diſponit de iure perſonali,verbi gratia,vt quis cōpella
tur vendere rem ſuā.ff.cōia predi.l.vēditor.§.ſi conſtat.Nā ꝓpo
netur contra eū condictio ex dicta cōſuetudine,arg.ff.de cōdi.ex
lege.l.j.Qñqꝫ poteſt proponi per officium iudicis.verbi gratia,
ſi conſuetudo ꝑmittit minores vſqꝫ ad triginta annos petere re-
ſtitutionē in integrū,proponit enī in minori etate iſtam cōſuetu-
dinē per officiū iudicis,ar.ff.de minor.l.qđ ſi minor.§.fi.Guliel.
de cu.in precedēti mēbro dānat Pe.in eo,⁊ bene,qꝛ non dꝫ pro-
poni cōdictio ex cōſuetudine,que eſt ſubſidiaria,vt ff.de cōd.ex le
ge.l.j.ſꝫ proponi dꝫ actio ex contractu,vt ſic ex illo cōtractu for-
mā accipiēte,ex cōſuetudine agat,ita ꝙ in libello fiat mētio de il
la,ſicut pꝫ in ſimili,quādo iuratur formaliter in iudicio.vt ff.de
iureiur.l.ſi duo patroni.§.marcellus.⁊ §.ſi quis iurauerit.Qua-
re in predicto mēbro ſic đt ipſe,⁊ verius,ꝙ aut cōſuetudo iſta ca
dit in nomē,ſiue ſpeciē,aut formā alicuius ꝯtus,⁊ tūc agēdū eſt
actione ex ꝯtu recipiēte formā ab illa cōſuetudine,vt ſemꝑ de il-
la mētio fiat.Aut nō cadit in formā alicuius ꝯtus,vt puta,ſi ſit
cōſuetudo,ꝙ qui intrauit vineā alicuius, ſoluat dño quinque,⁊
tunc proponi debet cōdictio ex ipſa cōſuetudine,arg.l.ſi duo pa-
troni.§.Marcellus.⁊ §.ſi quis intrauerit.de condi.ex leg.l. j.⁊ ſ.
29 de reb.cred.l.actori.Uiceſimoquinto quero, † an in libello opor-
teat cōſuetudinē allegare.Breuiter q̄cquid dicāt doc.moder.ego
ſic dico,ꝙ aut cōſuetudo eſt notoria,⁊ tūc non opꝫ eā allegare,ſi
cut nec ꝓbare.ar.ff.de act.emp.l.emptorē.in prin.⁊ q ſatiſ.cogā.l.
ſi vero.§.j.⁊ ī.de accu.l.ea quidē.Facit ꝙ no.ſ.de ap.l.ciues ⁊ in-
cole.Aut cōſuetudo nō eſt notoria,⁊ tūc aut eſt ꝯ legē,⁊ tunc dꝫ
alleg.Rō eſt,qꝛ intentio aduerſarij fundata eſt de iure cōi,⁊ ideo
niſi opponeret in libello,aduerſarius nō poſſet eſſe inſtructus,an
debeat cedere,vel cōtendere.ꝙ fieri dꝫ,vt l.j.in prin.ff.de edē.Ceſ-
ſante igit rōne,ergo ⁊ ipſum dictū,ar.ff.de iure patr.l.adigere.§.
quāuis.⁊ de re mi.l.miles.in prin.Facit l.edita.cū ſua materia.ſ.
de edē.ſemꝑ tñ dꝫ probari,qñ nō eſt notoria,ꝑ eū,q eā allegat.vt
30 ſ.e.l.j.⁊ ratio ibi no.¶ Uiceſimoſexto quero,† quot teſtes ꝓbēt
cōſuetudinē.Rñdeo,ſaltē duo.ff.de teſti.l.vbi numerus.⁊ l.iij.§.
j.qđ ibi no.⁊ cōcor.gl.in l.de quibus.ſ.de legi.Uiceſimoſeptimo
31 quero.† qualiter debeat iſta cōſuetudo probari.Et dicit Pet.qđ
ſemiplene,nō autem plene.nam iudex recipiet teſtes in abſentia
aduerſarij,⁊ ſe ab ipſis informabit,⁊ ſcđm illam informationē iudi-
cabit,ſicut qñ allegatur ſibi ius ſcriptū ad informationē ſui,non
fit alia ꝓbatio ſibi,ſꝫ ipſe ſolus,de hoc inſpicit libellū ſuū. Dicit

enim q̄ꝺ queꝺā in iudicio principaliter proponuntur,ad conclu-
ſionem probandā.ꝛ illa debent plene probari,queꝺā non princi-
paliter,ꝛ in eis ſufficit ꝓbatio ſemiplena,ſicut patet in eo,qui pro
ponit confeſſoriā pro ſeruitute reali. Proponit enim principali-
ter ſeruitutē ſibi deberi,ſcd̄ario vero ſe dominū dominantis fun-
di,vt ff.cōmu.predio.l.j.Et iſtud primū debet probari plene, ſecū
dum ſemiplene.ff.ſi ſerui.vēdi.l.ſicuti.§.ſed ſi queratur. ꝛ ſi vſuſ-
fruct.peta.l. vti frui.in ꝑin. ꝛ q̄ꝺ ibi no.ff.de ꝓbatio.l.circa. ꝛ de
excep.l.ſed ſi ante. Aliud exēplū ponit in eo,q̄ petit hereditatē di
uidi familie erciſcūde iudicio. Nā principaliter allegat cōmunio-
nem,ꝛ illā debet probare plene,ſecūdario ſe dominū,ꝛ illud ſuffi-
cit ſemiplene probare,puta ꝑ poſſeſſionis probationē,vt ff.fami.
erciſ.l.j.que probatio nō ſufficit, niſi dominiū in iudicio ꝑncipa-
liter ꝓponatur,vt no.ſ̄.de proba.l.ij.ꝛ l. ꝓprietatis.ꝛ l.cū res. ſic
ꝛ in cōſuetudine predicta.Ego teneo cōtrarium,ſcilicet quod de-
beat plene ꝓbari,ꝛ ſic probat l.j.huius ti.Dicit enim q̄ꝺ conſue-
tudo probari cauſa cognita.Intelligitur ergo plene,vt ſ̄.de iudi.
l.iudices.Non obſtat prima ratio Pet. q̄ꝛ loquit̄ in iure ſcripto,
hic in nō ſcripto.Facit ſ̄.eo l.j.ꝛ q̄ꝺ ibi not.Itē non obſtat ſcd̄a,
q̄ꝛ loquitur in ſecūdario,ibi in principali,ſcilicet in cōſuetudine,
ſuper qua cōcludens principaliter fundat̄,vt patet.ſ̄.i l.j.in fi.nō
obſtat l.circa ꝛ l.ſed ſi ante cū ſimi.vt in eis patet.Uiceſimoocta-
32 uo quero,†q̄d deponēt teſtes inducti ad conſuetudinē proban-
dam.Certe dicit Azo hic in Sūma,ꝛ glo.in rub.d.l.quib.q̄ꝺ tri-
plex eſt modus.Primus videlicet,q̄ꝺ perpetuo ſit obtētum, ſine
contradictione.Secūdus eſt modus, q̄ꝺ teſtes deponāt q̄ꝺ libel
li querimoniarū nō fuerūt recepti. Tertius modus eſt,q̄ꝺ teſtes
deponāt q̄ꝺ fuerit bis obtentū in contradictorio iudicio. Pone
exemplū de primo,q̄n vicinus alicuius facit pontē ſupra viā pu-
blicam,ꝛ alius vicinus proponit querelā de ipſo,iudex nō admi-
ſit libellū q̄rimonie,ſed reiecit,ꝛ tūc colligit̄ tacitus cōſenſus po-
puli q̄ꝛ iſta repulſio tantū operatur, quantū ſi exp̄ſſe fuerit iudi-
catum cōſuetudinē eſſe,arg.ff.de neg.geſt.l.ſi autē.§.fi. ꝛ de com-
pen.l.q̄ꝺ in diem.§.j.Itē.q̄ꝺ dicit Azo,q̄ꝺ fuit obtentum in con
tradictorio iudicio, voluit dicere, q̄ꝺ vnus allegabat conſuetu-
dinem in iudicio.alius negabat iudicatū fuiſſe ſcd̄m conſuetudi
nem,vt ff.eo.l.cū de conſuetudine. Iſti vltimi modi reprobantur
per Iac. Baldu.ꝛ merito,q̄ꝛ iſta ſnīa inter alios lata,regulariter
non preiudicat alijs,vt l.ſepe.ff.de re iu.ꝛ ſ̄.res īter alio acta per
totum.cū ſim. Item poteſt eſſe,q̄ꝺ in hoc actu etiā bino, non fuit
conſenſus,etiā decime partis populi,nec diuturnitas tēporis in
terceſſit,que omnia in cōſuetudine inducēda requirūtur,vt ſepi⁹
ſ̄.dixi Mar.de Fano,ꝛ Mar.Sil.ꝛ ſequaces eorū voluerūt A-
zo.hoc modo defendere,q̄ꝺ illa ſentētia,ꝑ quā iudex in contradi-
ctorio iudicio pronūciat eſſe conſuetudinē, non inducit eam, ſed
probat eā inductā ꝛ declarat. Simile.ff. de rei ven.l.ꝛ ex diuerſo.
§.j.ꝛ ī.ſi ſerui.vendi.l.ſicuti.§.ſed ſi queratur.ꝛ dicunt q̄ꝺ hec ſen
tētia facit ius inter omnes,ſicut ī alijs publicis iudicijs, niſi pro
betur de p̄uaricatione priorū,vt ff.de iur.l. eū qui.§. in populari-
bus.ꝛ de preuaricator.l.iij.ꝛ de accuſa.l.ſi cui.§.iiſdē.cū ſimi.Itē
quādo libelli q̄rimoniarū ſunt repulſi, ꝑ hoc non inducitur con-
ſuetudo,ſed ꝓbatur inducta.ꝛ adeo notoria , q̄ꝺ libelli querimo-
niarū ſunt reiecti.Et hoc modo defendūt Azo.ꝛ gl.Sꝫ p̄dicta de
fenſio nō videt̄ bona,q̄ꝛ poſito q̄ꝺ dicta ſnīa ſit declaratoria,ꝛ di
cta reiectio querimoniarū ſit act⁹ cōſuetudinis,tamē alijs nō de-
bet p̄iudicare,vt dixi,ar.ff.de iur.l.nā poſtea.§.fi.ꝛ l. ſed ꝛ ſi poſſeſ
ſoria.§.fi.ꝛ l.ſeq.ꝛ plene ſcripſi.ſ̄.quib⁹ res iudic.nō noc.l.ij.prete
rea,ille mod⁹ nō mod⁹ ꝓbādi notoriū cōſuetudinis, q̄ꝛ non ꝓbat
notoriū actus ꝑmanētis, nec actus interpellati,circa ipſaꝫ cōſue
tudinē intrinſec⁹.Facit q̄ꝺ dixi ī.de accuſ.l.ea quidē.quare Gu.
de cu.ſic dicit,in d.l.de q̄b.ꝛ bene, q̄ꝺ aut dicta ſentētia fuit lata
cū cōtradictore legitio.puta cū Syndico vniuerſitatis , ꝛ tūc in-
ducit cōſuetudinē,ſeu inductā ꝓbat inter omnes,ꝛ ſic poteſt ſal-
uari opi. Azo.ꝛ gl.vt ī d.l.cū de cōſuetudine. Aut nō fuit lata cū
cōtradictore legitimo,ꝛ tūc ſec⁹. Ita loquit̄ opi. Iac.Pe.ꝛ ſequa
ciū.ar.ff.de col.dete.l cū nō iuſto.ꝛ ſi quis ingenu.eſſe dicta.l.j.Et
facit q̄ꝺ plene dixi ī d.l.ij.ſ̄.q̄b.res iu.nō noc.ꝛ de liberis agnoſcē.
l.j.§.fi.Breuiter ego dico q̄ꝺ teſtes deponūt tria, ꝛ dicūt, ſcilicet
vſuꝫ populi.ꝛ frequētiā vſus,ꝛ tēporis diuturnitatē,vt probatū
eſt ſ̄.plene.Uerbi gratia.Reducamus ad practicam,volo ꝓbare
q̄ꝺ hec conſuetudo.ſcd̄ū opi.Mar.no.ſ̄.ſol.matr.l.dos a patre,ꝛ
multis alijs gl.q̄ꝺ ſi vxor decedat in matrimonio,exiſtentib.libe-
ris,q̄ꝺ maritus lucret̄ dotē , ꝛ ad eā probādam ꝓduco teſtes.iu-
dex interrogat teſtes.nūquid viderūt vnquā vti q̄ꝺ maritus fue
rit lucratus dotē predictā. Dicūt q̄ꝺ ſic. Iterū queret iudex, q̄d
vidiſtis de hoc? Ipſi dicūt,vidimus ſemel iudicatū ꝓ marito pre-
ſentib.tot inter duos. Itē vidimus alia vice ſic iudicatū eſſe inter
alios duos tot p̄ſentibus. Itē alia vice tot p̄ſentibus,qui faciunt
maiorē ꝑtē populi,ꝛ tūc iudex vltra procedet,ꝛ queret,quot anni
ſunt q̄ꝺ vidiſtis p̄dicta? Ipſi reſpōdebunt, decē anni.ecce habe-
mus cōſuetudinē probatā,vt patet ex p̄miſſis,ꝛ ideo iudex pronū
nūciabit cōſuetudinē eſſe q̄ꝺ vxore in matrimonio defuncta extā
tibus liberis maritus debeat lucrari dotē. Ueruntamē dicūt qui
dam doc.q̄ꝺ ſi teſtes deponūt q̄ꝺ ſic viderunt iudicari,ꝛ interro-
gati quot p̄ſentibus,ꝛ q̄bus.dicūt ſe neſcire.q̄ꝺ iudex debet eſti-
mare quot poſſunt fuiſſe preſentes dictis ſentētijs,conſiderando
quot in iudicio,ꝛ tēpore ſentētie conſueuerūt eſſe preſentes com-
muniter,ꝛ frequēter,ꝛ ſi īueniat eos eſſe maiorē ꝑtē populi,habe
bit cōſuetudinē eſſe probatā, arg.ſ̄.l.j. que dicit q̄ꝺ frequētia in-
ſpicitur.i.frequēter ſolet accidere,q̄ꝺ tot homines reperiūtur in
loco,in quo illud eſt actū. Item cū hoc liquide probari nō poteſt
ſtandū eſt cōiecturis, vt l.nō omnes.§.a barbaris.ff.de re mil.q̄ꝺ
non puto verum,quoniā, vt ſ̄.dixi, cōſuetudo poteſt allegari per
viam exceptionis,ꝛ tūc excipiēs,eā clare, ꝛ plene debet probare,
vt ſ̄.dixi,ꝛ ff.de prob.l.in exceptionibus.ꝛ de exce.l.j. Itē ꝑ mo-
dum officij iudicis,ꝛ tūc etiā illā proponens.plene debet illā pro-
bare,vt ff.de iur.l.nā poſtea.§.ſi minor.cū ſimi. Aut ꝑ modū actio
nis realis,ꝛ tunc idē,vt l.fi.ſ̄.de rei vend. Aut per modū actionis
33 perſonalis,ꝛ tūc idē, vt l. qui accuſare, ſ̄.de edē.c.cū ſimi.†Et ſic
iudex nō debet ſupplere defectū ꝓbationis in vim agendi,vt no.ſ̄
vt que deſunt aduo.par.iu.ſupple.l.j.ꝛ ff.de offic.p̄ſi.l.illicitas.§.
veritas.nec ī vim excipiēdi,vt no.in l.fi.ff.de petitio.here.Nec ob
ſtat §.a barbaris.q̄ꝛ ibi erat difficilior ꝓbatio,quā hic,quare ſuf
ficit preſumptio,ꝛ cōiectura ibi,hic nō. Q̄ꝺ patet q̄ꝛ lex requirit
probationē,vt ſ̄.l.j.ꝛ ad verā probationē, nō autem ad coniectu-
ram.ꝛ preſumptionē d̄bet referri,vt ff.de cōdi.ꝛ demō.l. Lucius.
ſ̄.de ꝓbatio.in rub.vbi probatio,ꝛ p̄ſumptio,ponuntur tāquam
ſpecies differētes,ꝛ diſtincte, arg.ff. pro empt.l.ij.§.ſeparata,ꝛ q̄
no.ff.de legatis primo.l.ij.q̄ꝺ puto verū,q̄n teſtes dicūt ſe ignora-
re numerū preſentiū,ſed ſi de illo deponūt, ꝛ dicūt ſe illos non co-
gnouiſſe,ſi quidē erat probatio facilis propter modicū numerūꝫ
populi,tūc idē rationibus iam dictis. ¶ Si vero difficilis,teneo
cum Pet.ꝑ d.§.a barbaris.propter fragilitatē memorie , vt ſ̄.de
vete.iure enucleā.l.ij.in ꝑnc.ff.de acquirēda poſſeſſiōe. l. peregre.
in princ.ꝛ q̄ꝛ propria nomina hominum probabiliter ignoran-
tur,vt l.ſi quis in fundi vocabulo.in princip.ff.de legatis primo.
34 ¶ †Uiceſimonono quero, q̄d ſi quandoqꝫ fuit iudicatū pro con
ſuetudine,quandoqꝫ cōtra,an ex ſentētijs prioribus cōſuetudo
erit inducta. ¶ Q̄ꝺ gl.tangit in dicta l.cū de conſuetudine.ff.eo.
Et certe Guliel.in dicta l.de quibus.ff.eo.ſic reſpōdet,quod aut
populus cum ſciuit eſſe iudicatū cōtra cōſuetudinē, tacuit ꝛ nō
contradixit,ſeu magiſtratus ipſum populū regēs,ꝛ tūc conſue-
tudo ſit interrupta,etiam per vnam ſententiam cōtrariam,ar.ff.
de vſuc.l.vſuca.ꝛ l.naturaliter.ꝛ in auth.quib⁹ modis.natu.effic.
ſui.§.ſi q̄s ergo.colla.vij.Debebat eīm magiſtratus populi,cum
hoc ſciebat,illi ſentētie, que erat cōtraria conſuetudini, cōtradi
cere,ꝛ iō ſi tacuit.eius taciturnitas p̄iudicat populo,ſicut ſi ipſe
populus tacuiſſet,vt ff.ad munici.l.municipes.de reg.iur.l.aliud
§.refertur.ꝛ de condi.ꝛ demonſtratio.l.municipibus.ꝛ l.an in to
tum.ſ̄.de edi.priua.vbi eſt hoc expreſſum. Ūn̄ dicti magiſtratus
ſcientes,ꝛ tacentes,non contradicentes deb̄ͤt puniri per ſuperio
rem,argumē.ff.de admi.re.ad ci.perti.l.iij.ꝛ ſequen.Aut cum ſci-
uerint contradixerunt illi ſententie,dicentes inique pronūciatū,
ꝛ ſimilia verba,tunc per illam ſententiam nō erit cōſuetudo inter
rupta,cū apparet continuatio prime voluntatis,alioq̄n propter
nouum,ꝛ vltimum cōſenſum.cēſeretur interrupta.ar.ff.de le.iij.l.
fideicōmiſſa.§.ſi rem.arg.de l.ſpurij.§.pater.ff.de decu.Nām cō
ſenſus in ſecundam ſententiā aufert pſeuerentiā cōtinuati con-
ſenſus in prima,arg.ff.de neg.ge.l.Neſennius.de reli.l.at ſi q̄s.§.
plerique.ꝛ de acq.he.l.pro here.ꝛ de le.j.l.ſi mihi.ꝛ tibi.§.in lega-
tis.de le.iij.l.ſi quis in prin.teſtamenti. Et cū iſta determinatio-
ne debet intelligi gl.d.l.cū de cōſuetudine. ¶ Trigeſimo quero
35 iuxta hoc,†quid erit ſi ad probādum conſuetudinē producatur
quatuor teſtes,quorum duo deponunt q̄ ſemel viderūt ſic actum
tot preſentibus,alij duo deponūt alia die ſic actō p̄ſentibus alijs,
an erit cōſuetudo probata? Quidā magni doc.tenent quod ſic.ꝛ
inducunt gl. Io.poſitā.ff.de teſt.l.ob carmen.§.ſi teſtes.inducit
etiam pro ſe l.arbiter.ff.de prob.de aqua plu.arc.l.ij.§.idem La-
beo ait.Alij tenent contra quod iſti teſtes ſunt ſingulares,q̄ꝛ nō
concordant in eodem,facto.q̄ requiritur ad eſſe conſuetudinis,
licet concordent in aliquo actu particulari,ergo eā non ꝓbant.
Facit quod no.ſ̄.qui nume.tut.l.j.Ad hoc extra de teſti.c.tā lite
ris.quod ego teneo.Ratio,prout ſ̄.dixi in cōſuetudine probāda
requiritur,non ſoluꝫ vſus.ꝛ actus populi.ſꝫ eorū frequētia.Iſti
ergo teſtes,licet probent vſum,ꝛ actū populi,ꝛ in eo cōcordēt.nō
tamen probant eius frequentiam,q̄ꝺ patet,q̄ꝛ deponunt de plu-
ralitate diuerſorum actuū.non autē de frequentia eiuſdē.Et per
hoc patet reſponſio ad gl. Io.ꝛ ad leges in cōtrarium adductas,
quoniā ipſi teſtes concordant in actu,de quo principaliter agit̄,
ꝛ de eius eſſentia tractatur,ſcilicet de depoſitiōe,ꝛ de memoria tē
poris,ꝛ

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

poris,⁊ ideo ſi duo concordant circa actum vnũ,ille actus eſt bñ
probatus,hic non deponunt de frequẽtia eiuſdem. qḋ tamẽ in conſue-
tudine requiritur,vt ſ.probaui.ſed de pluralitate diuerſorũ actuũ
prout ptz.ergo conſuetudinem non probant,cum deficiant in p-
batione vnius eorũ,que requiruntur in ipſa inducenda, que ſunt
tria,vt ſupra oſtẽdi,ergo deficit probatio in toto,vt ff.de tráſact.
l.cum hi.§.ſi pretor.de itine.actuqꝫ priua.l.iij.§.hoc autem.cum ſi.
Et hoc modo ponendo caſum dicta gl.Ioã.in d.l.ob carmen.põt
ſaluari,videlicet quod ſunt quatuor teſtes,⁊ duo probãt,⁊ depo-
nunt quod viderunt me poſſidere vno menſe,⁊ alij duo alio mẽſe,
verum qꝛ Io.aliter ponit exemplum ibi,ſcilicet qḋ teſtes erãt ſin-
gulares,ſcꝫ quod vnus depoſuit ſe vidiſſe vno mẽſe,alius alio mẽ
ſe,⁊ ſic de ſingulis,idcirco illam glo.damnaui.quod dic vt ibi ſcri-
pſi,ar.ſ.de teſti.l.iuſiurandi.§.ſimili modo.⁊ ꝙ not.in d.l.j.qui nu-
me.tut.Eodem modo pone caſum in d.l.ſi arbiter.⁊ §.idẽ Labeo.
videlicet quod fuerunt quatuor teſtes,⁊ ſinguli duo depoſuẽt de
eodem actu,⁊ in eo concordant.tunc enim ſinguli duo ſuũ actum
probabũt vt l.vbi numerus.ff.de teſt.Secus ſi ſeparatim,vcꝫ vnꝰ
de vno actu,alius de alio,tunc enim deficeret probatio,vt predi-
xi.Ad quod facit,quod no.in Spe.de teſti.§.j.verſ.ſed pone egi.⁊
in tit.de inquiſi.§.j.ver.quid ſi vnus teſtis.⁊ §.nunc videndũ.verſ.
de pena.⁊ ver.ſequẽ.⁊ in tit.de teſte.§.iam de interrogatorijs,ver.
ſed nunqḋ in ti.de noto.crimi.§.fama.verſi.quid ſi teſtes.¶Facit
qḋ dixi ſ.de eman.libe.l.j.ſuper probatione vera concordat Mar
36 ti.Sili.in d.l.quibus.¶Trigeſimoprimo quero,†quid ſi iudex iu
dicauit bis contra legem preſente maiori parte populi,reperitur
tamen qḋ aliquis contradixit,an cõſuetudo erit inducta? Iac.de
Are.⁊ Pe.tenent quod ſic:qꝛ contradictio vnius maiori parti po
puli non obſtat vt l.quod maior.ff.ad municip.⁊ de reg.iu.l.aliud.
§.refertur.Et facit quod dixi in queſtione illa,videlicet an ſine cõ
tradictione conſuetudo poſſit induci.Nec obſtat.ff.de ſerui.ruſt.l.
per fundũ.⁊ cõmu.predio.l.receptũ.qꝛ ibi conſentiũt vt ſinguli iu-
re priuato,hic vt vniuerſi iure publico.Facit qḋ not.Dyn.in c.ꝙ
oẽs tãgit.extra de reg.iur.lib.vj.⁊ qḋ.ſ.dixi in queſtione illa,videli
cet quantũ tẽpus requiratur ad conſuetudinẽ inducendam.Sed
Gul.de cu.in.l.ingenuũ.de ſtatu hominũ.ſic diſtinxit,qꝛ aut cõſue
tudo inducitur preter legẽ,vt in vſibus feudorũ,⁊ in illis cõtradi-
ctio nihil operatur.Aut cõtra legẽ,⁊ tũc ſic arg.in aut.de defen.ci
ui.§.fi.ibi nullo reluctãte,⁊c.arg.pro hoc.qꝛ cõſuetudo ſecũda eſt
debilior quã prima vt ſ.ad Velleia.l.antiqꝫ.⁊ ꝙ ibi no.in auth.de
non alie.§.qꝛ vero veriſimile.⁊ ff.de teſta.mili.l.eius militis.§.mili.
Sed precedẽs opi.mihi placet per leges pdictas.¶Nõ ob.§.fi.de
defen.ciui.qꝛ illud ſpeciale odio criminis ambitus,vt ff.ad l.Iul.
de ambit.l.j.⁊ quod ibi nota. Item non obſtat ſecunda ratio quia
hic quelibet cõſuetudo cẽſetur vniformis,propter idẽtitatẽ ratio-
nis,que eſt in d.l.ꝙ maior.⁊ l.aliud.§.j.que rationis identitas hic
37 ceſſat.¶Trigeſimoſecundo quero†an cõſuetudo liget infantes,
⁊ furioſos? Certe gl.tenet hic quod ſic qꝛ lex ſcripta eos ligat vt l.
diuus.ff.de offic.preſi.⁊ ad l.Pompeiã de parricidi.l.pen.§.fi.ergo
⁊ cõſuetudo nõ ſcripta,ppter paritatẽ cauſe,potẽtie,⁊ effectus vt
d.l.de quibus. Non obſt.l.qui ad certum.ff.loc.vt hic no.videlicet,
qꝛ ibi loquiť in cõtractibus priuatorũ, ex eorũ conſenſu ſolũmodo
inducẽdis hic in cõſuetudine publica. cõſenſu maioris partis po-
puli.ad hoc habilis inducta.Facit ꝙ ſ.dixi in q.illa,ſcilicet quorũ
conſenſus requiriť in cõſuetudine inducẽda.Licet ergo iſti cõſen-
tire nõ poſſint.tamẽ propter habiliũ cõſenſum ligãtur quorũ con-
ſenſus ſcilicet habiliũ hic requiritur,non autẽ inhabiliũ, arg.ff.de
mune.⁊ hono.l.ad rem publicã.⁊ l.vt gradatim.§.⁊ ſi lege.⁊ qḋ no.
ff.de ope.no.nun.l.j.§.nunciatio. Gul.vero in d.l.ingenuum.ſic di-
ſtinguit in minorib. Aut eſt talis actus,in quo minores admittũ-
tur vt maiores vt in matrimonio,⁊ in donatione ppter nuptias vt
Inſti.de nuptijs.in princ.⁊ no.ſ.de mino.l.ait pretor.§.j.⁊ tunc ſic.
verbi gratia, dictat conſuetudo ꝙ vxore defuncta in matrimonio
ſine liberis,maritus lucretur dotẽ.talis cõſuetudo ligabit etiã mi-
nores qꝛ vniuerſitas maiorũ,que inducit eam ſolũ debet attẽdi vt
ff.qḋ cuiuſqꝫ vni.no.l.ſicut.§.j.de in ius voc.l.ſed ſi hac.§.qui ma-
numittitur.⁊ de rer.diui.l.in tantũ.§.vniuerſitatis.⁊ arg.ff.de leg.
iij.l.ſeruis legatis.§.quibus.⁊ quia facit ad hoc lex ſcripta. l.Emi-
lius.ff.de minorib.⁊ ff.ex quib.cauſ.in poſ.eat.l.apud Iulianum.in
prin.ergo ⁊ eos hoc caſu licet cõſuetudo nõ ſcripta,ppter parita-
tem cauſe potẽtie ⁊ effectus vt d.l.de quibꝰ. Facit ꝙ ſ.prime dixi.
Aut eſt talis actus in quo minores nõ admittuntur vt maiores ver-
bi gratia,eſt cõſuetudo ꝙ nullus poteſt petere vẽditiones rerũ re-
ſcindi occaſiõe minoris pretij dimidia iuſti pretij,⁊ certe minor tali
cõſuetudine non ligatur,ppter reſtitutionẽ vt ff.de mino.l.j.⁊ arg.
ad hoc.ff.de mune.⁊ hon.l.vt gradatim. §.⁊ ſi l. Sed multũ obſtat
ſibi.ff.de admi.tut.l.ſi ſine herede.§.Lucius.Sed reſpõdeo,quod
ibi fuit inducta cõſuetudo ſpecialiter, ⁊ expreſſim in pſonis mino-
rũ hic nõ.Vel ibi nõ cõtraxerat minor,ſed maior,cui ipſe ſucceſſit.
arg.d.l.Emilius.⁊ l.apud Iul.in prin.Martinus Sili.in l.de qui-
bus.in prin.tenet precedentẽ opin.Pet.⁊ glo.¶Trigeſimotertio
38 quero,†an cõſuetudo liget clericos.Pet.quod nõ,qꝛ clerici ⁊ laici
ſunt diuerſi populi,quod patet qꝛ habent diuerſos iudices.arg.ff.
de offic.aſſeſ.l.eadẽ.vnde clerici nõ habẽt cõe cum actibus plebeio
rum.ſ.de epiſ.⁊ cleri.l.placet.⁊ de teſt.l.conſulta.Itẽ qꝛ clerici ſunt
maiores ꝙ laici vt ſ.de ſum.trin.l.iij.ergo nõ ligãtur eorũ cõſuetu-
dine,⁊ ſtatutis,niſi cõſenſerint.ar.ff.de ori.iur.l.ij.§.deinde cũ eſſet.
⁊ Inſti.de iure natu.§.plebiſcitũ.Cõtrariũ no.ff.de poſthu.l.ex ea.
Sed Inn.tenet primũ extra de cõſt.c.que in eccleſiarũ.⁊ c.eccleſia
ſancte Marie.⁊ per Gul.in d.l.ex ea. Et contra iſtos eſt cõis opi.
quod ſi clericus agit cõtra laicũ in foro tẽporali, ꝙ ſeruetur con-
ſuetudo ⁊ ſtatutũ populi,ꝙ eſt ad litẽ ordinandã:alias non. Et ſic
intelligitur ſecundũ quoſdã extra de for.compe.c.quod clericis.de
iureiur.c.j.⁊ ij.que no.Hoſti.in Sũma de cõſuetudine.Facit quod
dixi.ſ.de epiſco.audi.l.epiſcopale.per Gul. ¶Trigeſimoquarto
39 quero, †quid ſi alia cõſuetudo eſt in foro actoris,alia in foro iudi-
cij,alia in foro rei,que debeat ſeruari? Reſpõdeo diſtingue vt not.
Odoffre.l.ſ.proxi.videlicet quod aut ſpectat ad litis ordinationẽ
⁊ ſeruať illa,que eſt in foro iudicij. Aut ad litis deciſionẽ.⁊ tũc illa,
que eſt in foro cõtractus vel in loco contractus vt l.j.in princ.ff.de
vſuris.de euictionib.l.ſi fundus. Nec obſtat.ſ.de emãc.lib.l.j.quia
ibi in actu iudiciali,⁊ contractus idẽ eſt,hic in diuerſis,vt ibi dixi.
40 ¶Trigeſimoquinto quero,†qḋ ſi populus vtitur cõtra cõſuetu-
dinẽ an erit interrupta.Certe gl.magna hic diſtinguit in ſi.Tu di-
cas latius ſecundũ Martinũ Sili.⁊ alios Modernos in l.de qui-
bus.videlicet,ꝙ ſi populus poſt cõſuetudinẽ preſcriptã per erro-
rem vtitur cõtra illam, non interrũpit illam quia nõ habet animũ
eam tollẽdi.arg.ff.eo.l.quod nõ ratione,⁊ idem de iuriſdictione o-
mnium iudicũ.l.ſi per errorẽ.⁊ ſ.de iuris ⁊ facti igno.l.nõ idcirco.
Si vero ex certa ſcientia venit cõtra legem,nõ ſimpliciter,ſed legẽ
condendo contrariam, tollit eam vt ff.de ſepulchro violato.l.iij.§.
diuus.Si vero ſimpliciter ex certa ſciẽtia vtitur cõtra eã non legẽ
cõdendo ſi quidẽ ille vſus eſt ſufficiẽs ad nouam cõſuetudinẽ con-
trariam inducendam,quod qualiter contingit ex premiſſis appa-
ret,tunc tollit eam arg.ff.de reg.iur.l.nihil tam naturale.⁊ de ſolu-
tioni.l.prout quiſqꝫ.⁊ Inſtituta.de iure natura.gentium.⁊ ciuili.§.
penulti.Si vero ille non ſit vſus ſufficiens ad contrariam conſue-
tudinem inducendam,non tollit eam legitime preſcriptam.arg.ff.
de pactis.l.ſi vnus.§.pactus.ver.ſed ſi pactum.Secus in principe
vt in auth.vt omnes obedien.iud.prouin.§.arripiat.collatione vj.
ſed non preſcriptam ſic, nam talis vſus cõtra ius populi bene in-
terrumperet,vt hic not.⁊ de reg.iur.l.nemo.§.temporalis.¶Tri-
41 geſimoſexto quero,†an ſtatutum,vel conſuetudo ciuitatis vendi-
cet ſibi locum in caſtris ſibi ſubiectis. Certe gloſſ.in d.l.ex ea.ff.de
poſtu.tenet quod ſic. Et videtur caſus Inſtit.de ſatiſda.§.fi.Gul.
autem in d.l.ingenuum.ſic diſtinguit, quod aut illud caſtrũ in illo
caſu habebat cõſuetudinem ſeu legem ſpecialem, quod poteſt vt
dixi ſ.in queſtione,an pars populi ciuitatis poſſit ſibi cõſuetudi-
nem facere,tunc non,quia debet conſuetudo ſua ſeruari,vt ſ.dixi.
Aut tempore conſuetudinis ciuitatis illud caſtrum illo caſu non
habebat legem,ſed conſuetudinem ſpecialem, ⁊ aut illud caſtrum
erat de diſtrictu,⁊ iuriſdictione illius ciuitatis,⁊ tunc ſic.arg.ſ.de
epiſco.⁊ cler.l.nulli.§.quod ſi in vico.⁊ de naturalib.libe.l.ſi quis.⁊
ff.ad munici.l.qui ex vico. Aut illud caſtrum non eſt de diſtrictu ⁊
iuriſdictione illius ciuitatis, ⁊ tunc non cum habet ſuos fines, ad
quos ſue ciuitatis cõſuetudo extẽdere nequit.arg.ff.de acquirẽdo
rerũ dominio.l.in agris. Ad hoc ſ.de officio prefect.pretorio Af-
frice.l.in nomine domini.in princ.⁊ infra de fin.limit.l.quicunque.
lib.xj.⁊ facit.ff.de leg.iij.l.predijs.§.penulti.in fine de fundo inſtru-
cto.l.Seie.§.Tyranne.l.predia.in fi.arg.ff.de dam.infect.l.ſi finita.
§.ex hoc edicto.hoc in caſtris ciuitati ſubiectis,tẽpore dicte con-
42 ſuetudinis. ¶Trigeſimoſeptimo quero,†quid in caſtris poſtea
ſibi vnitis. Tenet Guli.quod ſi dicta vnio vel tranſlatio ſit facta
per principem tunc ſic quia facta perfecte videtur,⁊ ideo ſecundũ
ciuitatis conſuetudinem debet regulari.arg.de excuſ.tuto.l.idem
Vlpianus.§.fi.⁊ de re iud.l.quidã conſulebãt.⁊ ſ.de nupt.l.Impe-
rialis. Nã ꝙ iuris eſt in principali, idẽ iuris debet eſſe in eius ad-
iuncto.ff.de pac.dota.l.inter.§.cũ inter.⁊ ſ.de do.ante nup.l.fi.cir-
ca mediũ.l.ad hoc etiã.ff.de here.inſtit.l.liber homo.l.Titius.⁊ ad
Trebel.l.Papinianus.Ad quod facit optime in auth.vt iud.ſine
quoquo ſuffra.§.illud.⁊ ff.de iud.l.inſule Italie,⁊ de excuſ.tut.l.nõ
tantũ.§.Illyrienſibus.⁊ facit ꝙ no.C.de Metropol.l.j.lib.xj.Aut
per alium preterquam per principẽ eſt facta vnio ⁊ tũc refert quia
aut caſtrum trãſiuit in diſtrictũ ⁊ iuriſdictionẽ ciuitatis ⁊ tũc idẽ.
Aut non,⁊ tũc non,per ea que dixi ſ.in proxi.q.⁊ dixi ſ.de iure do.
l.etiã.⁊ tractaui in d.l.finita.§.ex hoc edicto.¶Trigeſimooctauo
43 quero de queſtione ardua †quid ſi emergit caſus non deciſus l.
ſcripta,nec conſuetudine,⁊ eſt ſimilis legi ſcripte pro vna parte, ⁊
ſimilis conſuetudini pro alia contraria quero quid iuris? verbi
gratia quero an emphyteuta habeat,vel habere debeat incremẽtũ

Alluuionis:⁊ ſimili facit lex qđ ſic,qꝛ fructuarius debet habere.ff. de vſufruc.l.item ſi fundi.§.j.Simile conſuetudini facit quod non qꝛ vaſallus non debet habere,vt x.colla.in ti.de controuerſia inue ſtiture.§.ſi quis de manſo.dicit Mar.Sil.qđ ſimile conſuetudini debet ſpectari qꝛ magis eſt ſimile,cum vtile habet dominiū ſicut vaſallus.fructuarius autem non habet dominium dir ectum, nec vtile. Sal. contrariū dt ꝙ ſimilis lex debet ſpectari.qꝛ ſimile cōſue tudinis procedit per locū a ſimili lex procedit per locū a maiori, qđ eſt fortius.vt no.in l.j.ſ.de neg.geſt. ¶ Trigeſimonono quero

44 †quid ſi vtrumqꝫ ſimile procedit pariter per omnia.verbi gratia, queritur an emphyteuta debeat habere ita incrementum alluuio nis:ſimile legis facit quod ſic:qꝛ ſuperficiarius debet habere.Si mile conſuetudinis facit quod non:qꝛ vaſallus nō debet habere: Reſpondeo,ſimile legis debet ſpectari.Ratio qꝛ iſta conſuetudo eſt contra legem.⁊ ideo ad cauſam ſimilem non extenditur arg.ff.

45 eo.l.quod non ratione.⁊ qđ.ſ.dixi.†Ultimo,quicquid doc.in hac materia ſcribūt,diſtinguendo ſic concludo qđ aut conſuetudo eſt contra legem,aut preter legem,in ſecundo caſu conſtat eā debere ſeruari per l.j.ſ.eo.⁊ de edi.priua.l.an in totum.⁊ in d.l.de qbus.in j.reſpōſo.Primo caſu,aut cōſuetudo eſt cōtra ius naturale, ⁊ nō dꝫ ſeruari,vt inſti.de iu.natu.§.ſed naturalia.⁊ de legi.ag.tut.§.fi.⁊ ff.de capit.dimi.l.eas. Aut contra legem diuinam,⁊ idem.facit qđ not.ff.de conſtit.priu.l.j.in prin.⁊ ſ.ſi contra ius,vel vti.pub.l.fi.de vſur.auth.ad hec. Aut contra ius gentium,⁊ idem.vt d.§.ſed na turalia.cum ſimi.niſi ex cauſa vt ff.commu.predio.l.venditor.§.ſi cōſtat. Aut eſt contra ius ciuile,⁊ tunc aut eſt expreſſe reprobata ꝑ legem.⁊ non vꝫ vt ſ.de vſur.l.eos.§.pe.⁊ de ſac.ſan.eccl.authen. caſſa.de fur.auth.nauigia.communia de ſucceſ.auth.omnes pere grini.⁊ ff.ad le.Rhod.de iactu.l.deprecatio.ſecundum vnā lec.⁊ in auth.vt nulli iudi.§.nulli vero. Aut non,⁊ tunc aut eſt inducta ꝑ conſenſum erroneum contra legem,⁊ tunc non vꝫ,vt ſ.dixi in illa q.an per conſenſum erroneū conſuetudo poſſet induci.aut ex cer ta ſcientia,⁊ tunc aut precedit legē,⁊ tunc quidā diſtinguunt, qđ aut apparet ex tenore dicte legis eius latorē ſenſiſſe vel ſciuiſſe cō ſuetudinē localē,⁊ tollit ipſam vt ff.de ſep.vio.l.iij.§.diu⁹. Aut nō, ⁊ tūc non,ſꝫ illa lex ſuccūbit,vt extra de cōſti.c.j.lib.vj.⁊ ſ.de teſta. l.fi.Ego aūt ſic dico vt ſ.dixi in opp.ij.ꝙ aut dicta cōſuetudo eſt contra legem ⁊ lex ſequēs contraria illi conſuetudini tollit eā.vt d.§.diuus. Aut preter legē,⁊ tunc nō ſed lex ſuccumbit illi,vt d.c. j.extra de conſtit.⁊ l.fi.ſ.de teſta.⁊ in auth.de non alien.§.qꝛ vero veriſimile.cum ſi. Aut cōſuetudo eſt generalis,⁊ vincit legem ge neraliter,vt d.l.de quibus. Aut eſt ſpecialis,⁊ localis,⁊ vincit eam ſpecialiter in eo loco,vt hic,in prin.ſecūdum vnā lect.⁊ ff.cōmunia predio.l.venditor.§.ſi conſtat.⁊ de admi.tut.l.ſi ſine herede.§.Lu cius.⁊ de polli.l.Imperatores.in fi.nō generaliter in omni loco,vt in fine huius legis,ſecundum vnam lect.⁊ veram,vt ſ.dixi in ſolut. primi ⁊ ſecundi contrarij,⁊ ſic eſt finis iſtius repetitionis.

De donationibus. Rubr. LIIII.

LEX I.

a **Emptionum.** [a] Qui donat inſtrumenta emptionum videtur dona re res emptas.hoc dicit. Tene menti hanc legem ⁊ ſi miles notatas in gloſſ.quod qui tradit inſtrumentum, videtur tradere illud quod continetur in eo.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Emptionum. Iſtam legē declara,⁊ intellige,vt habes per Alex.in l.iij.in princ.de acqui.poſ.vide Bal.in l.fi.quando fiſc. vel priua.⁊ ad hanc legem vide Bal.in l.ab emptio.ff.de pactis.

LEX II.

Si nominis. Cum actio ceditur,debitoris con ſenſus non requiritur.

LEX III.

Spem. Spes poteſt cedi.

LEX IIII.

Si functiones. Glo.legit hanc legem duo bus modis. Primo modo. a ſolutio tributorum [a] non probat aliquem eſſe dominum. hoc dicit.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Tributorum. Solutio tributorum non probat domi num,vide tamen Bald.in authen.ſi quis.de naturalibus liberis,⁊ l.ſi pater.⁊ ibi.ſ.de actionibus empti.

LEX. V.

Si donatio Uerbum,dono,in vltimis volunta tibus, fideicōmiſſum inducit, etiam parte abſente.

LEX VI.

Necambigi. Donatio,que incipit a traditione, poteſt perfici inter abſentes,h.d.

LEX VII.

a **Cenſualis.** Hec eſt bona lex, ⁊ menti tenenda. Idē etiam ſequens dicit. Aſſigna tio in cenſum [a] non preiudicat domino non conſentienti, ſed ſi conſenſerit, vel ipſe pro alijs aſſignauerit, videtur donare, niſi probetur contrarium,hoc dicit.cum l.ſeq.

ADDITIO.

a ALEX. ¶ Cenſum. Iſta donatio non requirit inſinuationem,ſe cundum Bald.in l.illud.de ſacroſanct.⁊ adde l.cum quis.ſecundū Bart.ibi,de acqui.re.do.

LEX IX.

Legem,quam. Ut pactum donationis im pleatur, ex ſtipulatione, vel preſcriptis verbis agitur. Item nemo videtur donare,de quo non cogitauit.

LEX. X.

Necignorans. Donatio collata in filium in poteſtate non valet,ſecus in emancipatum.

LEX XI.

Cum debonis. Donatio facta in filium e mancipatum,valet.

LEX XII.

Portionem. Pars pro indiuiſo poteſt donari, hoc dicit.

LEX XIII.

Si aliquid. Breuitas epiſtole non vitiat dona tiones.hoc dicit.hec lex.

LEX X IIII.

Si filius. Nemo dat,quod non habet.hoc dicit.

LEX XV.

Eris alieni. Es alienum non ſequitur fundum, ſed ſucceſſorem vniuerſalem.h.d.

LEX XVII.

Siue. Filio emancipato poteſt donari,⁊ facta dona tio filio in poteſtate per emancipationem cum pacifica poſſeſſione poſtea confirmatur.

LEX XVIII.

Si donationis. Actio furti iam facti ciui lis,poteſt remitti.h.d.

LEX XIX.

Si auia. Mulier poteſt donare extraneis, etiam res ab eius parentibus habitas.h.d.

LEX XX.

Vice. Alius poteſt pro donante ſubſcribere,hoc dicit.

LEX XXI.

Conſtante. Mulier non poteſt donare dotem conſtante matrimonio. Secundo dicit gl.quod ſpem actionis de dote poteſt donare. Uide gloſſ.⁊ ſigna eam bene.

LEX XXII.

Cum res. Ut pactū donationis impleatur, agi tur preſcriptis verbis.

LEX XXIII.

Si ea que. Res a me donata, poteſt mihi donari. hoc dicit.

LEX XXIIII.

Si patri. Donatio facta ab eo, cui non ſucceſſi, ni hil mihi preiudicat.

LEX XXV.

Donatio. Hec lex notab.loquitur quādo actum eſt, vt donatio fiat in ſcriptis. Secun dum gloſſ.omnis donatio requirit inſinuationem ſecundū quod leges precipiunt, ſcilicet ſi quantitatem taxatam excedat. Item quod donationes in ſcriptis debent fieri forma,hac l.con ceſſa. Uide gloſ.que eſt hic,ſuper verbo,cognomina. Notat hec l. a quod donatio cauſa mortis debet inſinuari. [a] ſecundo not.quod donatio licet non ſit facta ſimpliciter, tamen debet inſinuari,ſi ex cedat quantitatem. Quod no.quia videtur hoc contra gl.que eſt in l.Aquilius.ff.eod. Uos videtis in plurib.legib.huius tituli,⁊ in iure ſit in plurib.locis mentio inſinuationis. Quid enim eſt dona b tionis inſinuatio? [b] Certe quod fiat in actis coram iudice,vt hic videtis,⁊ in l.ſanci.j.eo.⁊ Azo.in ſumma huius tituli.

ADDIT